

**Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
Tuzlanski kanton
GRAD GRAČANICA**

Razmatra: Gradsko vijeće

Predlagač: Gradonačelnik

**I N F O R M A C I J A
o aktuelnim privrednim kretanjima
Grada Gračanica
u 2019. godini**

Obradivač: Služba za poduzetništvo,
lokalni razvoj i finansije

Gračanica, juli 2020. godine

SADRŽAJ

U V O D	3
1. SAŽETAK	4
2. OSNOVNI PODACI O GRADU.....	7
3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA.....	9
3.1. Ukupan prihod po djelatnostima	10
3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima.....	11
3.3. Broj firmi po djelatnostima	12
3.4. Zaposlenost po djelatnostima.....	13
3.5. Prerađivačka industrija	15
4. KLJUČNI POKAZATELJI POSLOVANJA	24
4.1. Pokazatelji likvidnosti	24
4.2. Pokazatelji efikasnosti	24
4.3. Pokazatelji solventnosti	26
5. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH.....	27
6. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU. DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM.....	28
7. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA	30
8. Investicije u proizvodne objekte	31
9. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE	35
PROSJEČNA NETO PLAĆE I PENZIJE	37
10. POLJOPRIVREDA.....	39
10.1. Vrijednost i struktura ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje.....	40
10.2. Investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju, preradu i drugo	41
10.3. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji	42
11. RANG RAZVIJENOSTI.....	43
12. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA-ULOGA JLS.....	44
13. ZAKLJUČCI	48
14. INDIKATORI RAZVOJA	50
GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2014.- 2019. GODINE	50

U V O D

Svrha ove Informacije je da obezbijedi relevantne pouzdane i tačne informacije o ukupnim privrednim kretanjima, što je osnov za donošenje kvalitetnih odluka i mjera unapređenja poslovnog okruženja.

Treba imati u vidu i činjenicu da je ukupan obim podataka koji su obuhvaćeni ovom Informacijom ograničen i ne ulazi u analitiku podnosioca finansijskog izvještaja - što je u skladu sa Zakonom o pristupu informacijama.

Podaci iz Informacije treba da posluže i kao osnov za strateško planiranje i praćenje cijelokupnog ekonomskog razvoja na području Grada Gračanica.

Pri izradi Informacije kao izvor podataka korišteni su zbirni podaci, po završnim računima za period 2017.-2019.godine, koji su obrađeni od strane kompanije LRC Inženjering d.o.o. i podaci:

- Federalnog zavoda za zapošljavanje
- Federalnog zavoda za statistiku
- Federalnog zavoda za programiranje razvoja
- Statistike Grada Gračanica

1. SAŽETAK

Prema novoj Metodologiji za izračun indeksa razvijenosti, koji se primjenjuje od 2018.godine, po rangu razvijenosti, Grad Gračanica se nalazi na 24 mjestu, od 79 općina/gradova u FBiH, a na trećem mjestu u Kantonu Tuzla, poslije Tuzle i Banovića, sa indeksom razvijenosti od 0,94, u III grupi (od pet grupa). Poređenja radi u III grupi su: Općina Gradačac na 40. mjestu i Srebrenik na 47. mjestu. Izvor podataka: „Socioekonomski pokazatelji po općinama FBiH u 2019.godini“. Obrada: Federalni zavod za programiranje razvoja – juni 2019. godine.

I pored nedostatka sistemskih reformi koje vode ka povećanju konkurentnosti privrede, unapređenja poslovnog ambijenta, te elementarnih nepogoda iz 2014.godine, pokazatelji poslovanja i investicionih ulaganja ukazuju na pozitivan trend privrednih kretanja na području Grada Gračanica. I u 2019.godini zabilježen je porast privrednih aktivnosti, posmatrano kroz indikatore koji pokazuju rast: ukupnog prihoda od 1,97 %. zaposlenosti od 6,73 %. izvoza od 7,81 %, dobiti od 11,95 % u odnosu na 2018. godinu.

Ovom analizom obuhvaćeno je ukupno 449 kompanije koje su podnijele finansijske izvještaje Finansijskoj informatičkoj agenciji FBiH za 2019.godinu. Prema obradjenim podacima za 2019. godinu, u 449 firmi bilo je ukupno 8.306 zaposlenih, što je za 6,73 % više u odnosu na 2018. godinu, a za 10,35 % više u odnosu na 2017. godinu.

Struktura učešća u ukupnoj privredi po djelatnostima nije se bitno promijenila. Najznačajnije učešće po visini ukupnog prihoda imaju sektori prerađivačke industrije (49,77%), trgovine (28,08 %), građevinarstvo (11,68 %) i prijevoz (3,49 %). Detaljnog analizom privredne strukture po djelatnostima, opća je konstatacija da se 49,77 % ukupnog prihoda, 45,63 % dobiti i 57,90 % zaposlenosti, ostvaruje u prerađivačkoj industriji. Na djelatnosti trgovine na veliko i malo, odnosi se 28,08 % ukupnog prihoda 32,16 % dobiti i 17,06 % zaposlenosti privrede. Učešće građevinarsta u ukupnom prihodu iznosi 11,68 %, dobiti 13,85 % i zaposlenosti 10,58 %..

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 162 poslovna subjekata, sa 4.809 zaposlenih, ostvareno je 407,13 miliona KM prihoda, odnosno 49,77 % ukupnog prihoda privrede, 62,14 miliona dobiti ili 45,25 % ukupne dobiti privrede Grada.

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 129 poslovna subjekta, sa 1.417 zaposlenih radnika (ili 17,06 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi), ostvareno je 229,69 miliona KM ukupnog prihoda, odnosno 28,08 % od ukupnog prihoda privrede, 19,98 miliona KM dobiti ili 31,73 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U izvještajnom periodu zabilježen je neznatan porast prosječnih plaća za 2,6 % (sa 615,00 KM na 631,00 KM), ali je još uvijek ispod prosječnih plaća TK i FBiH i čini 76,57 % prosjeka TK a 67,99 % prosjeka FBiH.

Prosječna penzija od 382,09 KM je niža od prosječne penzije Tuzlanskog kantona i penzija u FBiH i čini 86,10 % prosječne penzije TK (443,75 KM), a 91,74 % prosječne penzije u FBiH (416,45 KM).

Relativno dobra privredna aktivnost u periodu od 2016. do 2019.godine pozitivno se reflektovala i na tržište rada.

Stopa zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (stanovništvo u dobi od 15-65 godina) , kontinuirano raste sa 24,7 % iz 2015.godine na 35,50 % u 2019.godini, iznad je stope zaposlenosti iz 1991. godine (31,40 %).

Prema podacima Zavoda za zdravstveno osiguranje, 12.927 osoba su nositelji zdravstvenog osiguranja, od toga (10.593 iz radnog odnosa, 616 samostalnih djelatnosti, 219 dobrotoljnih osiguranika, i 1.509 inostranih osiguranika).

Ako ovom broju dodamo 2.374 poljoprivrednika (kao neformalnu radnu snagu), registrovanih u registru poljoprivrednika, na tržištu rada je zaposleno ukupno 15.291 osoba što je za 34,57 % više u odnosu na 1991.godinu kada je broj zaposlenih iznosio 11.636 .

Međutim još uvijek ostaje **2.769 osoba iz formalne radne snage koji ostaju nezaposleni.**

Pozitivne promjene stope zaposlenosti uticale su na pozitivne kretanje stope nezaposlenosti koja ima tendenciju smanjena od 2008. godine, kada je iznosila 52,2 %, i smanjena je na 39,30 % u 2019. godini.

U 2019.godini na području JLS evidentirano je 7.101 nezaposlenih lica.

Stopa nezaposlenosti od 39,30 % je niža od stepena nezaposlenosti TK koji iznosi 43,20 % ali je viša od stepena nezaposlenosti FBiH od 37,10%. U odnosu na 13 općina/gradova TK, Grad Gračanica sa stepenom nezaposlenosti od 39,30 % je druga općina/grad, odmah iza grada Tuzla (30,60%) i ima znatno nižu stopu nezaposlenosti u odnosu na Grad Gradačac (40,20%), Grad Srebrenik (53,8%) i općinu Lukavac (44,60 %).

Analizom spoljno trgovinske razmjene u periodu 2008.-2019.godina nastavlja se povećanje poslovne aktivnosti na stranom tržištu. U posmatranom periodu ukupan obim spoljno trgovinske razmjene povećan je za 55,32 % (sa 282,15 na 438,84 miliona KM).

U 2019.godini sa ostvarenim uvozom od 212,31 miliona KM i izvozom od 226,53 miliona KM iskazan je pozitivan saldo od 14,22 miliona KM, a pokrivenost uvoza izvozom od 106,70 %, što je iznad pokrivenosti uvoza izvozom FBiH koji iznosi 55,04 % i TK koji iznosi 83,64 %.

Učešće izvoza privrede Grada Gračanica u izvozu Tuzlanskog kantona iznosi 12,64 %, a uvoza 9,91 %.

Od 2008.godine privreda Gračanice iz negativnog salda robne razmjene ulazi u pozitivan saldo robne razmjene od 14,23 miliona KM..

Koefficijent tekuć likvidnosti privrede Grada (koji iznosi 1,30) je u porastu u odnosu na 2018.godinu, kada je iznosio 1,10. Obzirom da je iznad vrijednosti 1, znači da su kompanije u dobroj poziciji po pitanju izmirenja obaveza tekućim sredstvima.

Ovaj keficijent niži je od tekućeg pokazatelja likvidnosti za top 10 kompanija u industrijskoj grani u BiH (koji iznosi 1,57 ali je iznad tekućeg koeficijenta likvidnosti na nivou BiH koji iznosi 1,19).

S druge strane ubrzani pokazatelj likvidnosti, s obzirom da je ispod koeficijenta 1 (iznosi 0,65). ukazuje na lošu poziciju po pitanju izmirenja tekućih obaveza i niži je od koeficijenta likvidnosti u industrijskoj grani na nivou BiH (koji iznosi 0,78) i top 10 kompanija (koji iznosi 0,99).

Efikasnost poslovanja izražena kroz prosječan broj dana obrta zaliha i plaćanja dobavljačima ima negativan trend kretanja. Naime povećani se slijedeći indikatori izraženi kroz broj dana: prosječan broj dana obrta zaliha sa 125,56 na 144,77 dana, i prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima sa 58,87 na 62,38 dana. Pokazatelj efikasnosti upravljanja i naplatom potraživanja od kupaca, izražen kroz prosječan broj dana naplate potraživanja je neznatno smanjen, sa 58,40 na 57,74 dana.

Prosječan prihod po zaposlenom je opao za 4,5 %. Prosječan trošak bruto plaća po zaposlenom je, iako je neznatno, povećan sa 14.209,00 KM na 14.727,00 KM (za samo 3,6 % je niži od prosjeka top 10 kompanija (koji iznosi 26.712 KM) i 3,6 % prosjeka privrede BiH (koji iznosi 19.034 KM).

Indikatori solventnosti ukazuju na relativno dobar trend privrednih kretanja. U periodu 2017.-2019. godine indikatori solventnosti su se kretali kako slijedi: stepen tuđih izvora sredstava opada (sa 55,4 % na 51,5 %), ali stepen kreditnog zaduženja u odnosu na kapital raste (sa 41,7 % na 44,7 %). Procenat tuđih izvora sredstava od 51,5 % je viši u odnosu na industrijske grane BiH koji iznosi 48,1 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH 39,6 %. Stopa kreditnog zaduženja od 44,7 %, viša je u odnosu na industrijske grane BiH, koja iznosi 33,6 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH 23,3 %.

Pad likvidnosti iskazan kroz ubrzani koeficijent likvidnosti obzirom da je ispod 1 (iznosi 0,65), ukazuje na lošiju poziciju po pitanju izmirenja obaveza te je doveo do povećanja stope zaduženja u odnosu na kapital.

U periodu od 2011. do 2019.godine zabilježen je pozitivan trend rasta investicija.

U navedenom periodu, 91 kompanija je investirala u proizvodno poslovne objekte ukupne površine od 157.263 m², prosječno godišnje 16.547 m² korisne površine.

U strukturi investicija najveći broj proizvodno-poslovnih objekata pokrenut je u MZ Gračanica u poslovnoj zoni, zatim slijedi MZ Stjepan Polje, MZ Donja Lohinja i dr.

U 2019.godini tri investitora investirali su u izgradnju tri stambena objekta kolektivnog stanovanja sa ukupno 91 stanom,

Vrijednost ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje kontinuirano se povećava sa 35,97 miliona KM iz 2015.godine na 46,**95** miliona KM u 2019.godini. U odnosu na prethodnu godinu povećana je za 6,51% (sa 43,95 miliona KM na 46,**81** miliona KM), što je dijelom rezultat podsticaja.

Na ukupno povećanje uticalo je povećanje svih vrsta proizvodnje što se vidi iz indikatora u tabeli br. 37.

U strukturi ukupne poljoprivredne proizvodnje najviše su zastupljeni: proizvodnja povrtnog bilja 29,56 %, živinarstvo 18,31 %, proizvodnja žita 15,08, stočarstvo 12,68 %. Govedarstvo zauzima značajno mjesto, a peradarska proizvodnja, s obzirom na tradiciju i dugogodišnje iskustvo, predstavlja značajan potencijal za rast i razvoj. Od 2017.godine proizvodnja živinarstva vrijednosno iskazana pokazuje tendenciju rasta.

Ukupna investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju povećana je za 62 %, sa 450.000,00 KM iz 2018.godine na 730.000,00 KM u 2019.godini.

U toku 2019.godine ukupna novčana podrška ostvarena je u iznosu od 1.660.791,00 KM, što je za 3,0 % niže u odnosu na 2018. godinu.

Od toga, na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosi se 24 % ili 399.384 KM, a iz budžeta Federacije BiH 76 % ili 1.261.407 KM.

Prema visini kantonalne podrške Grad Gračanica se nalazi na drugom mjestu u Tuzlanskom kantonu.

U prethodnih jedanaest godina (od 2008. do 2019. godine) povučeno je ukupno 25.105.396,00 KM ili prosječno godišnje 2,02 milion KM podsticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Na osnovu ukupnih kretanja u poljoprivredi, može se zaključiti da programi novčanih podrški pozitivno utiču na rezultate započetih i otvaranje novih procesa u poljoprivrednom sektoru na području našeg Grada, s ciljem da se ostvari: povećanje obima poljoprivredne proizvodnje, zadovoljenje domaćeg tržišta vlastitim proizvodima, stvaranje tržišno orijentisanih proizvođača, povećanje sjetvenih površina i privođenje kulturi neobrađenog obradivog poljoprivrednog zemljišta i veće zapošljavanje.

2. OSNOVNI PODACI O GRADU

Područje Općine Gračanica, prije rata, prostiralo se na obje strane rijeke Spreče, između dva privredna regiona Doboja i Tuzle i zahvatala je površinu od 378 km², u kojoj je živjelo 47.398 stanovnika, prema podacima iz 1991.godine. Dejtonskim sporazumom demografska slika Općine je promijenjena, teritorij je sužen, jer je jedan dio Općine pripao Republici Srpskoj.

Dio koji pripada Federaciji BiH je u sastavu Tuzlanskog kantona i zauzima površinu od 219,5 km², što je 8,15 % površine Tuzlanskog kantona sa gustom naseljenosti od 206 stanovnika / km².

Na osnovu člana 9. Zakona o Gradu Gračanica, („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 30/2019 od 27.05.2019.godine), Općina Gračanica je dobila status Grada.

Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku na području Grada Gračanica u 2019.godini živi 45.033 stanovnika.

Grad Gračanica nalazi se u Regiji Sjeveroistočne BiH (Regija SI), koju čini sjeveroistočni dio države Bosne i Hercegovine, koja uključuje 34 JLS i Brčko distrikt BiH, ukupne površine 7.260 km² (14,18 % ukupne površine BiH).

Tabela 1. Površina u km²

Opis	Površina u km ²	Učešće u % u odnosu na BiH
Grad Gračanica	219,5	0,428
Regija SI BiH	7.263,60	14,18
F BiH	26.110	50,98
RS	25.099	49,01
BiH	51.209	-

Grad Gračanica čini 0,428 % površine BiH. a 3,0 % površine Regije Sjeveroistočne BiH. Prema površini Grad Gračanica je iznad prosječne površine gradova Regije SI BiH.

POSEBNE RAZVOJNE MOGUĆNOSTI

Razvojne mogućnosti Grada Gračanica vezane su za njen položaj u užem i širem regionu Sjeveroistočne BiH, kao i za prirodno-geografska i resursna obilježja prostora i slično, a u osnovi svode se na slijedeće:

1. Širi prostor Gračanice i Trebave interesantan je sa aspekta pojave nemetaličnih mineralnih sirovina, kao što su: betonit, kaolin, kvarcni pjesak i tuf, keramičke i vatrostalne gline i krečnjaci.
2. Naglašene akumulacije termo mineralnih voda u području sprečanskog rasjeda. Ležište ovog resursa je jedno od najvećih ne samo u BiH nego i na Balkanu. Eksplotacioni kapacitet ovih ležišta omogućuje zahvat vode sa barem 20 eksplotacionih bunara, orientacionih dubina od 300 do 1.000 metara, prosječnog kapaciteta cca 100 kubika u sekundi po bušotini.

Termo mineralne vode pored energetskog potencijala imaju široki dijapazon primjene u zdravstvu, rehabilitaciji, turizmu, proizvodnji zdravstveno ispravne hrane, ribogojstvu, stočarstvu, zagrijavanje prostora, ekstrakciji ugljen dioksida i proizvodnji suhog leda.

3. Zemljšni resursi su pogodni za proizvodnju zdrave hrane i uzgoj voća. Oranice su zastupljene sa 9.056 ha, voćnjaci sa 1.765 ha, livade 1.015 ha, pašnjaci 1.460 ha i šume 6.451 ha.

Relativno velik potencijal u poljoprivredi (posebno oraničnim površinama kojih ima 9.056 ha) je važna dugoročna osnova za razvoj poljoprivrede i prehrambene industrije. Veći dio prostora Grada poznat je kao voćarski kraj za uzgoj šljiva i jagodičastog voća. Na toj osnovi je razvijen prerađivački kapacitet prehrambene industrije.

Šumsko bogatstvo, prirodni potencijali (Četovilja. Vis. itd.), važan je osnov za razvoj turizma.

Među osnovnim preprekama koje utiču na budući razvoj su:

- Neadekvatno korištenje pojedinih prirodnih resursa (vodni resursi, šume, nemetalne i mineralne sirovine),
- Nizak stepen iskorištenosti potencijala u nekim vrstama prirodnih resursa (poljoprivredno zemljište, nemetalne mineralne sirovine, termo mineralne vode),
- Nedeminirano područje,
- Neregulisan vodotok rijeke Spreče i dijela rijeke Sokoluše.

3. OPĆI PROFIL PRIVREDE GRADA GRAČANICA

Ovom analizom obuhvaćeno je ukupno 449 kompanije koje su podnijele finansijske izvještaje Finansijskoj informatičkoj agenciji FBiH za 2019.godinu. Prema obrađenim podacima za 2019. godinu, u 449 firme bilo je ukupno 8.306 zaposlenih, što je za 6,73 % više u odnosu na 2018. godinu, a za 10,35 % više u odnosu na 2017.godinu.

Ukupan prihod je u porastu. U 2019. godini ostvaren je u iznosu od 818,14 miliona KM što je samo 1,97 % više u odnosu na 2018.godinu, a za 10,09 % više u odnosu na 2017.godinu.

Ukupna dobit raste. U 2019.godini, ostvarena je u iznosu od 62.140 milion KM, i u porastu je za 11.95 %, u odnosu na 2018.godinu, a za 9,55 % u odnosu na 2017.godinu, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 2. Opći profil privrede Općine Gračanica/Grada Gračanica u periodu 2017.-2019.godine (Iznosi u 000 KM)

Opći podaci	Indikatori za JLS u periodu 2016.-2018.godine			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH		
	2017.	2018.	2019	2017.	2018.	2019
Broj kompanija	428	442	449	10	10	10
Ukupan broj zaposlenih	7.527	7.782	8.306	22.822	19.189	18.641
Prosječan broj zaposlenih	18	18	18	2.282	1.919	1.864
Ukupan prihod od prodaje (000 KM)	743.146	802.269	818.149	6.939.850	7.409.656	7.376.768
Prihod od izvoza (000 KM)	175.094	193.553	208.678	852.72	1.161.784	623.730
Prosječan prihod od prodaje (000 KM)	1.736	1.815	1.822	693.985	740.965	737.676
Ukupna dobit (000 KM)	56.719	55.506	62.140	29.587	40.755	-39.806
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	265	272	282	0	0	0
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	131	134	131	0	0	0
Broj kompanija preko 5.000.000 KM prihoda	32	36	36	10	10	10

Prema visini ukupnog prihoda 282 kompanije su ostvarile ukupan prihod do 500.000 KM, 131 kompanija ostvarila je do 5.000.000.000 KM, a 36 kompanija ostvarile su preko 5.000.000.000 KM prihoda.

3.1. Ukupan prihod po djelatnostima

U 2019.godini, 449 poslovna subjekta ostvarila su ukupan prihod u iznosu od 818,149 miliona KM, koji je u porastu je za 1,97 % u odnosu na 2018.godinu, a za 10,09 % u odnosu na 2017.godinu. U strukturi ukupnog prihoda, u dvije vodeće djelatnosti ostvareno je ukupno 77,85 % ukupnog prihoda i to u prerađivačkoj industriji 49,77 % i djelatnosti trgovine 28,08 % ukupnog prihoda privrede Grada, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 3. Ukupan prihod po djelatnostima u periodu 2016.-2019.godine

Šifra djel.	Naziv djelatnosti	Ukupan prihod u periodu 2016.-2019. god. u 000 KM				Index 2019/2018	Učešće u % u 2019-godini
		2016	2017	2018	2019		
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	17.737	16.938	17.255	17.389	100,78	2,13
B	Vađenje ruda i kamena	5.305	3.269	3.790	3.275	86,41	0,40
C	Prerađivačka industrija	353.567	369.407	406.414	407.128	100,18	49,77
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	1.289	1.333	1.541	1.481	96,11	0,18
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	4.290	4.530	5.161	4.735	91,75	0,58
F	Građevinarstvo	55.795	59.837	63.171	95.522	151,21	11,68
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	244.944	237.807	254.434	229.693	90,28	28,08
H	Prijevoz i skladištenje	26.103	27.677	26.339	28.064	106,55	3,43
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	246	530	798	436	54,64	0,05
J	Informacije i komunikacije	2.944	3.133	2.915	8.514	292,08	1,04
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0	xx	xx
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	xx	xx
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	2.549	2.960	3.565	4.236	118,82	0,52
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	987	955	906	634	69,98	0,08
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0	xx	xx
P	Obrazovanje	937	1.317	1.570	1.858	118,34	0,23
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	645	585	441	567	128,57	0,07
S	Ostale uslužne djelatnosti	201	353	360	326	90,56	0,04
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	xx	xx
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	xx	xx
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	11.538	12.509	13.609	14.201	104,35	1,74
Ukupno:		729.077	743.140	802.269	818.059	101,97	100,00

3.2. Ukupna dobit/gubitak po djelatnostima

U 2019.godini u privredi je iskazana ukupna dobit od 62,140 miliona KM (62,660 miliona KM dobiti a 520 hiljada KM gubitka). Iskazana dobit u 2019.godini je povećena za 7,56 % u odnosu na 2018.godinu, za 7,3 %, u odnosu na 2017.godinu a za 29,44 % a u odnosu na 2016.godinu. Kretanje finansijskog rezultata po djelatnostima dato je u narednom pregledu:

Tabela 4. Ukupna dobit i gubitak po djelatnostima u periodu 2016.-2019.godina u 000 KM

Oznaka djel.	Naziv djelatnosti	Finansijski rezultat u periodu 2016.-2019.godine u 000 KM							
		2016		2017		2018		2.019	
		Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak	Dobit	Gubitak
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	0	1.131		1.453	0	2.343	49	0
B	Vađenje ruda i kamena	1.058	0	105	0	249		30	0
C	Preradivačka industrija	23.009	0	30.337	0	29.317	0	28.356	0
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	566	0	482	0	617	0	667	0
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	383	0	506	0	419	0	159	0
F	Gradjevinarstvo	3.933	0	5.210	0	4.884	0	8.608	0
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	17.033	0	18.088	0	20.713	0	19.985	0
H	Prijevoz i skladištenje	1.760	0	1.888	0	232	0	2.615	0
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	0	15	13	0	0	163	0	80
J	Informacije i komunikacije	243	0	231	0	176	0	751	0
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0	0	0	0	0
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	0	0	0	0
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	0	0	782	0	935	0	840	0
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	89	0	77	0	22		20	0
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0
P	Obrazovanje	127	0	312	0	396	0	266	0
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	123	0	169	0	117	0	156	0
S	Ostale uslužne djelatnosti	84	0	163	0	177	0	157	0
T	Djel. domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljuju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	0	0	0	0
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	0	0	0	0
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	0	58	0	200	0	241	0	440
	Ukupna dobit-gubitak	48.408	1.204	58.363	1.653	58.254	2.747	62.660	520
	UKUPNO (razika dobit-gubitak)	47.204		56.710		55.507		62.140	
	Lančani index-Baza ukupna dobit - predhodna godina			120,14		97,88			112

Posmatrano po djelatnostima, ukupna dobit je ostvarena u svim djelatnostima izuzev Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo, Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite).

3.3. Broj firmi po djelnostima

U 2019. godini finansijske izvještaje podnijela su 449 poslovna subjekta, što je za 7 više u odnosu na 2018.godinu. U strukturi ukupnog broja firmi 36,08 % ili 162 su u prerađivačkoj industriji , 28,3 % ili 129 su u djelatnosti trgovine , što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 5. Pregled broja firmi po djelnostima u periodu 2016.-2019. godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Br. Kompanija po djelostima u periodu 2016-2019.				Index 2019/2018
		2016	2017	2018	2019	
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	18	19	17	14	82,35
B	Vađenje ruda i kamena	4	4	4	4	100,00
C	Preradivačka industrija	155	155	158	162	102,53
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	4	4	4	4	100,00
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	4	5	5	4	80,00
F	Građevinarstvo	34	37	36	38	105,56
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	129	116	123	129	104,88
H	Prijevoz i skladištenje	38	38	41	42	102,44
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	6	5	7	8	114,29
J	Informacije i komunikacije	7	8	8	9	112,50
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0	x
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	x
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	25	23	25	23	92,00
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	5	5	6	3	50,00
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0	x
P	Obrazovanje	2	2	2	3	150,00
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	2	2	1	2	200,00
S	Ostale uslužne djelatnosti	4	3	3	2	66,67
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	x
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	x
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	2	2	2	2	100,00
Ukupno:		439	428	442	449	101,58

3.4. Zaposlenost po djelatnostima

Ukupna zaposlenost u privredi u 2019.godini porasla je za 6,73 % u odnosu na 2018.godinu, za 10,34 % u odnosu na 2017.godinu a za 13,45 % u odnosu na 2016.godinu. Kretanje zaposlenih po djelatnostima daje se u narednom pregledu:

Tabela 6. Pregled zaposlenosti po djelatnostima u periodu 2016.-2019. godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj zaposlenih po djel. U periodu 2016-2019.				Index 2019/ 2018	Učešće br. Zaposlenih u 2019.god. u %
		2016	2017	2018	2019		
A	Poljopriv., šumarstvo i ribolov	80	107	96	81	84,38	0,98
B	Vađenje ruda i kamena	72	64	62	64	103,23	0,77
C	Prerađivačka industrija	4.353	4.443	4.623	4.809	104,02	57,90
D	Proizvodnja i snabdijevanje el., energ., plinom, parom i klimatizacijom	12	13	15	13	86,67	0,16
E	Snabdijevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda, upravljanjem otpadom i djelatnost sanacije	77	79	81	82	101,23	0,99
F	Građevinarstvo	731	726	718	879	122,42	10,58
G	Trgovina na veliko i malo, popravaka mot., vozila i motocikala	1.129	1.211	1.278	1.417	110,88	17,06
H	Prijevoz i skladištenje	283	281	268	275	102,61	3,31
I	Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane(hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	16	19	26	18	69,23	0,22
J	Informacije i komunikacije	46	49	51	104	203,92	1,25
K	Finansijske djelatnosti i djel., osiguranja	0	0	0	0	xx	xx
L	Poslovanje nekretninama	0	0	0	0	xx	xx
M	Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	67	66	84	79	94,05	0,95
N	Administrativne i pomoćne uslužne djel.	25	25	27	19	70,37	0,23
O	Javna Uprava i odbrana; obavezno soc., osiguranje	0	0	0	0	xx	xx
P	Obrazovanje	40	39	42	66	157,14	0,79
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	5	7	7	8	114,29	0,10
S	Ostale uslužne djelatnosti	7	7	6	2	33,33	0,02
T	Djelatnosti domaćinstva kao poslodavac djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita doba i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	0	0	0	0	xx	xx
U	Djelatnosti van teritorijalnih organizacija i organa	0	0	0	0	xx	xx
Q	Djelatnosti zdravstvene i soc., zaštite	378	391	398	390	97,99	4,70
	Ukupno:	7.321	7.527	7.782	8306	106,73	100,00

Iz gore navedenih podataka je vidljivo da se 74,96 % ukupne zaposlenosti ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo.

Detaljnom analizom privredne strukture po djelatnostima opća je konstatacija da se 97,85 % ukupnog prihoda, 76,98 % dobiti i 74,96 % zaposlenosti ostvaruje u prerađivačkoj industriji i djelatnosti trgovine na veliko i malo, dok se 15,11 % ukupnog prihoda, 17,90 % dobiti i 13,89 % zaposlenosti ostvaruje u građevinarstvu i uslugama prijevoza.

U prerađivačkoj industriji koja obuhvata 162 poslovnih subjekata, sa 4.809 zaposlenih, ostvareno je 407,128 miliona KM prihoda, odnosno 49,77 % ukupnog prihoda privrede, a 45,25 % ukupne dobiti privrede Grada.

U djelatnosti trgovine koja obuhvata 129 poslovnih subjekata, sa 1.417 zaposlenih radnika (ili 17,06 % od ukupnog broja zaposlenih u privredi), ostvareno je 229,693 miliona KM ukupnog prihoda odnosno 28,08 % od ukupnog prihoda privrede, a 19,885 miliona KM dobiti ili 31,73 % od ukupne dobiti privrede Grada.

U odnosu na 2018. godinu ukupan prihod u djelatnosti trgovine povećan je za 10,88 %, smanjena je dobit za 3,6 %, a broj zaposlenih je povećan za 10,87 %. Opći podaci za ovu djelatnost dati su u slijedećem pregledu:

Tabela 7. Opći podaci o djelatnosti Trgovine na malo i veliko, popravka motornih vozila i motocikla u periodu 2017.-2019.godine (Šifra djelatnosti-G)

Opšti podaci	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2017.	2018.	2019	2017.	2018.	2019	2017.	2018.	2019
Broj kompanija	116	123	129	10	10	10	10.356	10.505	10.895
Ukupan broj zaposlenih	1.211	1.278	1.417	14.824	14.587	15.844	111.136	114.795	125.627
Prosječan broj zaposlenih	10	10	11	1.482	1.459	1.584	11	11	12
Ukupan prihod od prodaje u 000 (KM)	237.807	254.434	229.693	4.982.939	5.616.883	6.148.114	27.663.858	29.804.990	32.452.365
Prihod od izvoza u 000 (KM)	7.323	7.077	6.353	71.592	122.85	96.675	1.072.508	1.171.323	1.188.216
Prosječan prihod od prodaje u 000 (KM)	2.05	2.068	1.780	498.293	561.688	614.811	2.671	2.837	2.978
Ukupna dobit u 000 (KM)	18.088	20.712	19.984	78.114	108.983	186.229	1.104.460	1.197.367	1.523.225
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	73	80	85	0	0	0	6.446	6.462	6.586
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	35	35	37	0	0	0	3.077	3.164	3.383
Broj kompanija preko 5.000.000 KM prihoda	8	8	7	10	10	10	833	879	926

3.5. Prerađivačka industrija

Prerađivačka industrija koja obuhvata 162 poslovna subjekta, zapošljava 4.809 osoba ili 57,89% ukupno zaposlenih u privredi, ostvarila je 407.128 miliona KM prihoda, odnosno 49,77 % ukupnog prihoda privrede, a 45,25 % ukupne dobiti privrede Grada.

U periodu 2017.-2019.godine, ova grana privrede ostvaruje kontinuirani rast ukupnih prihoda, zaposlenosti i izvoza (rast ukupnog prihoda od 10,2 %, zaposlenosti od 8,24 %, izvoza od 17,98 %,). U odnosu na 2017.godinu dobit je niža za 6,6 %.

Opći podaci o prerađivačkoj industriji dati su u narednoj tabeli:

Tabela 8. Opći podaci o prerađivačkoj djelatnosti u periodu 2017.-2019. godine

Opći podaci	Prerađivačka industrija			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Broj kompanija	155	158	162	10	10	10	5643	5703	5.829
Ukupan broj zaposlenih	4.443	4.623	4.809	8.235	9.125	7.875	142.863	147.896	152.683
Prosječan broj zaposlenih	29	29	30	824	913	788	25	26	26
Ukupan prihod od prodaje (000 KM)	369.407	406.413	407.128	3.298.512	3.665.980	3.140.381	16.098.039	17.163.039	17.333.214
Prihod od izvoza (000 KM)	139.936	155.960	164.055	1.694.824	2.131.168	1.578.279	6.593.432	7.139.644	6.903.431
Prosječan prihod od prodaje (000 KM)	2.383	2.572	2.513	329.851	366.598	314.038	2.852	3.009	2.973
Ukupna dobit (000 KM)	30.337	29.316	28.355	-14.726	-64.082	-103.658	626.495	592.627	552.572
Broj kompanija do 500.000 KM prihoda	80	76	88	0	0	0	3.501	3.481	3.499
Broj kompanija do 5.000.000 KM prihoda	58	61	55	0	0	0	1.632	1.689	1.768
Broj kompanija preko 5.000.000 KM	17	21	19	10	10	10	510	533	562

U strukturi ukupnih prihoda prerađivačke industrije. 80,30 % prihoda se ostvaruje u četiri djelatnosti: proizvodnja i prerada plastike (32,33 %), proizvodnja drveta i proizvoda od drveta (16,90 %), proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme (20,63 %) i tekstila, kože, odjeće i obuće (10,44 %), Učešće ostalih djelatnost u ukupnom prihodu prerađivačke industrije, se vidi u slijedećoj tabeli:

Tabela 9. Ukupan prihod prerađivačke industrije po djelatnostima u periodu 2018.-2019.godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Ukupan prihod od prodaje u KM po godinama		Učešće u % od ukupnog prihoda- 2019.god	Index 2019/2 018
		2018.	2019	2018.	2019		
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	16	17	7.211.551	4.692.611	1,15	65,07
11	Proizvodnja pića	1	1	829.990	831.867	0,20	100,23
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	xx	xx
13	Proizvodnja tekstila	4	4	22.842.113	23.448.180	5,76	102,65
14	Proizvodnja odjeće	4	5	6.207.727	5.886.751	1,45	94,83
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	6	13.258.060	13.150.961	3,23	99,19
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	36	35	70.444.514	68.820.555	16,90	97,69
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	3	3	1.000.468	997.295	0,24	99,68
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	5.108.515	4.755.530	1,17	93,09
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	xx	xx
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	16.112.971	13.857.405	3,40	86,00
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	1.439.750	1.620.976	0,40	112,59
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	31	30	119.314.693	131.634.505	32,33	110,33
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	5	4.273.681	3.143.957	0,77	73,57
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0,00	xx
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	27	26	90.101.383	83.990.952	20,63	93,22
26	Proizvodnja računara te električkih i optičkih proizvoda	0	0	0	0	0,00	xx
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0,00	xx
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	10	10	23.278.922	26.450.821	6,50	113,63
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	1	0	831.586	0,20	xx
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0,00	xx
31	Proizvodnja namještaja	3	5	20.645.107	21.779.558	5,35	105,50
32	Ostala prerađivačka industrija	2	3	3.875.104	345.710	0,08	8,92
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	5	5	468.603	889.058	0,22	189,73
	Ukupno	158	162	406.413.152	407.128.278	100,00	
	UKUPNO PRIVREDA JLS	442	449	802.269.219	818.149.557		
	Učešće prerad. ind. u ukupnom izvozu JLS u %	35,7	36,1	50,66	49,76		

Izvoz prerađivačke industrije kontinuirano raste. U 2019.godini prihodi od izvoza su povećani za 5,19 % u odnosu na 2018.godinu a za 15,69 % u odnosu na 2017.godinu.

U strukturi prihoda od izvoza 36,84 % se odnosi izvoz proizvoda od plastike i gume, 17,30 % na izvoz proizvoda od drva i pluta, osim namještaja, 14,38 % na izvoz proizvoda metaloprerađe, a 9,16 % na izvoz namještaja.

Učešće prerađivačke industrije u ukupnom prihodu od izvoza privrede iznosi 78,62 %, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 10. Prihodi od izvoza po djelatnostima prerađivačke industrije u periodu 2018.-2019.godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Prihod od izvoza u KM po godinama		Učešće u % u ukupnom prihodu od izvoza	Index 2019/ 2018
		2018.	2019	2018.	2019		
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	16	17	132.539	0	0,08	0,00
11	Proizvodnja pića	1	1	0	0	0,00	XX
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0,00	XX
13	Proizvodnja tekstila	4	4	13.261.105	14.090.473	8,50	106,25
14	Proizvodnja odjeće	4	5	3.908.895	3.648.747	2,51	93,34
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	6	9.462.851	9.952.512	6,07	105,17
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	36	35	26.979.229	30.171.636	17,30	111,83
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	3	3	69.619	0	0,04	0,00
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	194	1.905	0,00	981,96
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0,00	XX
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	2.685.639	2.273.683	1,72	84,66
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	365.643	359.203	0,23	98,24
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	31	30	57.457.800	63.214.763	36,84	110,02
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	5	0	5.597	0,00	XX
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0,00	XX
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	27	26	22.434.559	18.604.626	14,38	82,93
26	Proizvodnja računara te električkih i optičkih proizvoda	0	0	0	0	0,00	xx
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0,00	XX
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	10	10	4.158.635	6.285.363	2,67	151,14
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	1	0	0	0,00	XX
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0,00	XX
31	Proizvodnja namještaja	3	5	14.292.995	15.054.830	9,16	105,33
32	Ostala prerađivačka industrija	2	3	717.960	0	0,46	0,00
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	5	5	33.123	391.986	0,02	1.183,43
Ukupno prerađivačka ind.		158	162	155.960.786	164.055.324	100,00	
UKUPNO PRIVREDA JLS		442	449	193.279.061	208.678.247		
Učešće prerađ. ind. u ukup. izvozu privrede JLS u %		35,75	36,08	80,69	78,62		

U 2019 godini, u prerađivačkoj industriji je bilo 4.809 zaposlenih, što je 57,90 % zaposlenih u privredi Grada Gračanica. U odnosu na 2018.godinu broj zaposlenih je povećan za 4,02 %. U strukturi zaposlenih 60,22 % radnika radi u tri vodeće djelatnosti:

- Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa 21,90%
- Proizvodnja kože i srodnih proizvoda 17,40 %
- Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme 13,43 %
- Proizvodnja namještaja 7,94 %.

Tabela 11. Broj zaposlenih po djelatnostima prerađivačke industrije u periodu 2018.-2019.godine

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Broj zaposlenih po godinama		Učešće u % u 2019. godini	Index 2019/2018
		2018.	2019	2018.	2019		
10	Proizvodnja prehrabbenih proizvoda	16	17	79	76	1,58	96,20
11	Proizvodnja pića	1	1	19	19	0,40	100,00
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0,00
13	Proizvodnja tekstila	4	4	246	274	5,70	111,38
14	Proizvodnja odjeće	4	5	394	354	7,36	89,85
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	6	811	837	17,40	103,21
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	36	35	712	726	15,10	101,97
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	3	3	17	14	0,29	82,35
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	53	54	1,12	101,89
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0,00
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	51	53	1,10	103,92
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	15	20	0,42	133,33
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	31	30	995	1.053	21,90	105,83
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	5	43	37	0,77	86,05
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	0,00	0,00
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	27	26	530	646	13,43	121,89
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	0	0	0	0	0,00	0,00
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	0,00	0,00
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	10	10	233	238	4,95	102,15
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	1	0	11	0,23	0,00
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	0,00	0,00
31	Proizvodnja namještaja	3	5	375	382	7,94	101,87
32	Ostala prerađivačka industrija	2	3	43	6	0,12	13,95
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	5	5	7	9	0,19	128,57
Ukupno prerađivačka ind.		158	162	4.623	4.809	100,00	
Ukupno privreda JLS		442	449	7.782	8.306		
Učešće u %		35,75	36,08	59,41	57,90		

Tabela 12. Pokazatelji dobiti/gubitka po djelatnostima prerađivačke industrije u 2019.godini sa uporednim pokazateljima za 2018.godinu

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Dobit/gubitak po godinama u KM		Index
		2018.	2019	2018.	2019	
10	Proizvodnja prehrabnenih proizvoda	16	17	177.151	39.808	22,47
11	Proizvodnja pića	1	1	20.295	22.387	110,31
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	0	XX
13	Proizvodnja tekstila	4	4	2.666.686	1.954.711	73,30
14	Proizvodnja odjeće	4	5	-48.210	-36.009	74,69
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	7	6	1.130.394	1.048.452	92,75
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	36	35	3.119.768	2.248.245	72,06
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	3	3	-47.036	40.016	-85,08
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	2	2	194.114	448.694	231,15
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	0	XX
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	3	3	82.889	433.066	522,46
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	1	1	174.724	116.091	66,44
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	31	30	9.371.055	10.209.507	108,95
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	5	-14.202	71.201	-501,34
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	0	XX
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	27	26	8.662.039	6.695.570	77,30
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	0	0	0	0	XX
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	0	XX
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	10	10	2.900.486	4.856.828	167,45
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	1	0	41.709	XX
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	0	XX
31	Proizvodnja namještaja	3	5	572.450	14.519	2,54
32	Ostala prerađivačka industrija	2	3	36.150	16.999	47,02
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	5		4.400	133.364	3.031,00
Ukupno		158	157	29.112.601	28.391.167	97,52
Gubitak-ukupni				-95.246	-36.009	
Ukupna dobit prerađivačke industrije					28.355.158	

Prosječan trošak plaća po zaposlenom predstavlja prosječan iznos bruto plaća po zaposlenom na godišnjem nivou u KM. Na nivou prerađivačke industrije prosječna bruto plaća po zaposlenom u 2019.godini je iznosila 13.019,00 KM , mjesечna bruto plaća po zaposlenom iznosila je 1.085,00 KM (13.019,00/12), i veća je za 4,11 % u odnosu na 2018.godinu, a za 12,02 % u odnosu na 2017.godinu.

Kretanje prosječne bruto plaće po djelatnostima daje se u slijedećoj tabeli:

Tabela 13. Pokazatelji prosječnog troška bruto plaća po djelatnostima prerađivačke industrije u periodu 2017.-2019. godinu

Šifra djelat.	Naziv djelatnosti	Prosječan trošak bruto plaća po zaposlenom-period 2017-2019. god. u KM			Index 2019/2018
		2017	2018	2019	
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	9.597	9.157	9.557	104,37
11	Proizvodnja pića	8.906	8.944	8.926	99,80
12	Proizvodnja duhanskih proizvoda	0	0	0	xx
13	Proizvodnja tekstila	13.284	16.647	17.581	105,61
14	Proizvodnja odjeće	8.739	9.240	9.952	107,71
15	Proizvodnja kože i srodnih proizvoda	8.342	9.026	9.212	102,06
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	10.230	10.862	11.555	106,38
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	10.590	11.011	11.422	103,73
18	Štampanje i umnožavanje snimljenih zapisa	13.316	14.684	13.839	94,25
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	0	0	0	xx
20	Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	13.807	13.680	12.847	93,91
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	16.791	16.413	14.115	86,00
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	12.607	13.135	14.448	110,00
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	9.826	10.778	11.924	110,63
24	Proizvodnja baznih metala	0	0	0	xx
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	14.051	15.851	13.347	84,20
26	Proizvodnja računara te elektroničkih i optičkih proizvoda	4.314	0	0	xx
27	Proizvodnja električne opreme	0	0	0	xx
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	14.998	15.143	16.783	110,83
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	8.863	11.350	11454	100,92
30	Proizvodnja ostalih prijevoznih sredstava	0	0	0	xx
31	Proizvodnja namještaja	13.651	16.388	17.540	107,03
32	Ostala prerađivačka industrija	10.954	14.500	13.359	92,13
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	29.499	21.784	25.112	115,28
Prosjek trošak bruto plaća po zaposlenom u prerađivačkoj ind.		11.622	12.504	13.019	104,11
Prosjek trošak bruto plaća po zaposlenom u privredi JLS		13.256	14.198	14.727	103,73
Index		87,67	88,06	88,40	

Na osnovu podataka o strukturi prerađivačke djelatnosti, očigledno je da tri vodeće industrije, koje zapošljavaju 64,50 % zaposlenih u prerađivačkoj industriji, ostvaruje 82,91 % ukupnog prihoda, 81,51 % prihoda od izvoza, 85,60 % ukupne dobiti prerađivačke industrije, imaju kontinuirani rast prihoda i izvoza, te iako tekstilna industrija zapošljava značajan broj radnika, obzirom da se radi o niskoukumulativnoj grani, kao najperspektivnije industrije za budući razvoj su tri industrije: drvopreradačka, metaloprerađivačka i prerada plastike (šifre djelatnosti 16. 22. 25. 28. 31).

16 - Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta osim namještaja

Drvo-prerađivačka industrija na području Grada Gračanica ima dugu tradiciju. Drvoprerađivačka industrija sa proizvodnjom namještaja (**šifre djelatnosti 16**) u 2019.godini je ostvarila prihod od oko 68,82 miliona KM, od čega je od izvoza ostvaren prihod 30,17 miliona KM. Drvoprerađivačka industrija u ukupnom prihodu privrede učestvuje sa 8,41 %, a u prihodu ostvarenom u preradivačkoj industriji učestvuje sa 16,90 %. Što se tiče izvoza, ova industrija u izvozu privrede učestvuje sa 14,50 %, dok u izvozu prerađivačke industrije učestvuje sa 17,30 %.

Vodećih 20 kompanija u djelatnosti Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta osim namještaja, po visini prihoda od osnovne djelatnosti, su:

- Četiri vodeće kompanije koje su ostvarile 50,10 % ukupnog prihoda („Iso-wood“ d.o.o. – 26,68 %, „Radial“ d.o.o.-10,61 %, „Tursunprom“d.o.o. – 10,57 %, „Obrt-Comerc“ d.o.o.- 5,95 %, Unoprom d.o.o. 6,90 %)
- Dvije vodeće kompanije koje su ostvarile 10,77 % ukupnog prihoda („Benprom“ d.o.o.5,89 %, „Džambo“ d.o.o. 4,88 %)
- Devet kompanija koje ostvaruju 20,92 % od ukupnih prihoda djelatnosti („TTM“ d.o.o. 4,26 %, „Halidović“ d.o.o. 2,75 %, „Drvostil“ d.o.o. 3,07 %, „Kikan“ d.o.o. 2,25%, „Dusa comerc“ d.o.o. 2,02 %, „Ahmedbegović“ d.o.o., 1,87, „Žepić“ d.o.o. 1,81 %, „Halidex“ d.o.o. 1,48 %, „Husanović CO“ d.o.o. 1,43 %)

31- Proizvodnja namještaja

U djelatnosti proizvodnja namještaja dvije vodeće kompanije su ostvarile 99,67 % ukupnog prihoda u djelatnosti proizvodnje namještaja, a to su: „Jadrina“ d.o.o. 57,09 % i „Ingrat“ d.o.o. 42,58 %. U toku 2018. godine otvorena je nova kompanija „Altesholz“ d.o.o. koja je u 2019.godini ostvarila ukupan prihod od 0,17 % od ukupnog prihoda djelatnosti. U 2019.godini započela je sa radom i firma TIM Design d.o.o..

22 - Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa

Najzastupljenija industrija, gledano po ostvarenom prihodu, je proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa, koja u ukupnom prihodu privrede Grada Gračanica učestvuje sa 16,09 %, a u prihodu ostvarenom od prerađivačke industrije učestvuje sa 32,33 %. Šta se tiče izvoza, ova industrija u ukupnom izvozu učestvuje sa 30,29 %, a u izvozu prerađivačke industrije sa 36,84 %.

U ovoj industriji je registrovana 30 kompanija, i iste upošljavaju ukupno 1.053 radnika, što čini 21,89 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 12,67 % ukupno uposlenih u privredi.

Vodeće kompanije u djelatnosti proizvodnje proizvoda od gume i plastičnih masa (njih 13) po visini ukupnih prihoda ostvaruju 95,93 % ukupnog prihoda ove djelatnosti, a to su: RPC Superfos Balkan d.o.o., Plamino d.o.o. , Variplast d.o.o. , Poly d.o.o. , Plastex d.o.o. , Bema Ba d.o.o. , Alibegović-plast d.o.o. , Plastoflex d.o.o. , Mirna d.o.o. , Ambra d.o.o., Srma d.o.o., Elmas d.o.o., Zimplast d.o.o.

RPC Superfos Balkan d.o.o., Plamino d.o.o. , Variplast d.o.o. ostvarili su 58,64 % ukupnog prihoda ove djelatnosti.

Tabela 14. Zbirni pregled indikatora vodećih privrednih djelatnosti Grada u periodu 2018.-2019. godinu

Šifra djel.	Naziv djelatnosti	Broj kompanija po godinama		Broj zaposlenih po godinama		Index	Ukupan prihod od prodaje u KM po godinama		Index	Prihod od izvoza u KM po godinama		Index	Dobit/gubitak po godinama		Index
		2018.	2019	2018.	2019		2018.	2019		2018.	2019		2018.	2019	2019/ 2018
16	Prerada drva i proizvoda od drva i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih proizvoda	36	35	712	726	101,97	70.444.514	68.820.555	97,69	26.979.229	30.171.636	111,83	3.119.768	2.248.245	72,06
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastičnih masa	31	30	995	1053	105,83	119.314.693	131.634.505	110,33	57.457.800	63.214.763	110,02	9.371.055	10.209.507	108,95
23	Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda	3	5	43	37	86,05	4.273.681	3.143.957	73,57	0	5.597	#DIV/0!	-14.202	71.201	-501,34
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	27	26	530	646	121,89	90.101.383	83.990.952	93,22	22.434.559	18.604.626	82,93	8.662.039	6.695.570	77,30
28	Proizvodnja mašina i uređaja, d.n.	10	10	233	238	102,15	23.278.922	26.450.821	113,63	4.158.635	6.285.363	151,14	2.327.892	4.856.828	208,64
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	0	1	0	11	xx	0	831.586	xx	0	0	xx	0	41.709	xx
31	Proizvodnja namještaja	3	5	375	382	101,87	20.645.107	21.779.558	105,50	14.292.995	15.054.830	105,33	6.881.702	14.519	0,21
33	Popravak i instaliranje mašina i opreme	5	5	7	9	128,57	468.603	889.058	189,73	33.123	391.986	1.183,43	4.400	133.364	3.031,00
Ukupno vodeće djelatnosti		115	117	2895	3102	107,15	328.526.903	337.540.992	102,74	125.356.341	133.728.801	106,68	30.352.654	24.270.943	79,96
Ukupno prerad. Ind. djelatnosti		158	162	4.623	4809	104,02	406.413.152	407.128.278	100,18	155.960.786	164.055.324	105,19	38.097.454	28.355.156	74,43
Učešće u % od prerad. Ind.		72,78	72,22	62,62	64,50		80,84	82,91		80,38	81,51		79,67	85,60	
Ukupno privreda		442	449	7.782	8306	106,73	802.269.219	818.149.557	101,98	195.553.338	208.678.247	106,71	55.506.114	62.140.227	111,95
Učešće u % od ukupne privrede		26,02	26,06	37,20	37,35		40,95	41,26		64,10	64,08		54,68	39,06	

25 - Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme

Obzirom na široku paletu proizvoda, proizvodnja gotovih metalnih proizvoda i mašina, u ukupnom prihodu JLS učestvuje sa 10,26 %, a u prihodu ostvarenom u prerađivačkoj industriji sa 20,63 %. Izvoz ostvaren kroz ovaj lanac je 8,92 % ukupnog izvoza privrede Grada Gračanica, a 14,38 % izvoza prerađivačke industrije.

U ovoj grani industrije je registrovano 26 kompanija, koje upošljavaju 646 radnika, što čini 13,43 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 7,77 % ukupno uposlenih u privredi svih djelatnosti Grada Gračanica.

Vodećih 7 kompanije u djelatnosti proizvodnje gotovih metalnih proizvoda osim mašina i opreme, po visini ukupnog prihoda ostvaruju preko 94,25 % prihoda ove djelatnosti, a to su: (Trgovir d.o.o. 51,05 %, Index d.o.o. 19,24 %, Kovan M.I. d.o.o. 8,23 %, HST CNC Technik d.o.o. 5,58 %, Limorad d.o.o. 4,22 %, Adam Co d.o.o. 3,90 %, Biodom d.o.o. 2,03 %).

28 - Proizvodnja mašina i uređaja

U djelatnosti proizvodnje ostalih mašina i uređaja (šifra djelatnosti 28), registrovano je 10 kompanija koje upošljavaju 238 radnika, što čini 4,94 % uposlenih u prerađivačkoj industriji, a 2,86 % ukupno uposlenih radnika u privredi Gračanice. U ukupnom prihodu privrede učestvuje sa 3,23 %, a u prihodu ostvarenom u prerađivačkoj industriji sa 6,5 %. Izvoz ostvaren kroz ovaj lanac je 3,01 % ukupnog izvoza privrede Grada Gračanica, a 2,67 % izvoza prerađivačke industrije.

Vodećih 6 kompanije u djelatnosti proizvodnje mašina i uređaja po visini ukupnog prihoda ostvaruju preko 99,12 % prihoda ove djelatnosti, a to su: Europrost d.o.o. 42,89 %, Fining d.o.o. 23,38 %, Tring d.o.o. 15,61 %, Global lift BiH d.o.o. 8,95 %, Prim Co company d.o.o. 6,4 %, Fars-Inox d.o.o. 3,27 %).

4. KLJUČNI POKAZATELJI POSLOVANJA

4.1. Pokazatelji likvidnosti

Koefficijent tekućeg pokazatelja likvidnosti privrede Grada (koji iznosi 1,30) je u porastu u odnosu na 2018.godinu kada je iznosio 1,10. Obzirom da je iznad vrijednosti 1, znači da su kompanije u dobroj poziciji po pitanju izmirenja obaveza tekućim sredstvima.

Ovaj koefficijent niži je od tekućeg pokazatelja likvidnosti za top 10 kompanija u industrijskoj grani u BiH (koji iznosi 1,57 ali je iznad tekućeg koefficijenta likvidnosti na nivou BiH koji iznosi 1,19).

Tabela 15. Pokazatelji likvidnosti privrede u periodu 2017.-2019. godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH			
	Period	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019.	2017.	2018.	2019
Pokazatelji likvidnosti										
Tekući pokazatelj		1,11	1,10	1,30	1,14	1,39	1,57	1,12	1,16	1,19
Ubrzani pokazatelj		0,61	0,61	0,65	0,61	0,83	0,99	0,74	0,77	0,78
Tekući pokazatelj	Izračunava se kao količnik tekućih sredstava i tekućih obaveza. Pokazatelj je likvidnosti koji nam govori koliko su tekuće obaveze pokrivene tekućim sredstvima, odnosno da li je moguće izmiriti tekuće obaveze sa tekućim sredstvima. Generalno, vrijednost ovog pokazatelja iznad 1 znači da je kompanija u dobroj poziciji po pitanju izmirenja tekućih obaveza.									
Ubrzani pokazatelj	Izračunava se kao količnik tekućih sredstava, umanjenih za zalihe, i tekućih obaveza. Ubrzani pokazatelj je uže definisan pokazatelj likvidnosti jer izostavlja zalihe iz tekućih sredstava, zbog toga što dio zaliha ima karakter trajno vezanih sredstava i kao takve ne mogu služiti za izmirenje tekućih obaveza.									

S druge strane ubrzani pokazatelj likvidnosti, s obzirom da je ispod koefficijenta 1 (iznosi 0,65), ukazuje na lošu poziciju po pitanju izmirenja tekućih obaveza i niži je od koefficijenta likvidnosti u industrijskoj grani na nivou BiH (koji iznosi 0,78) i top 10 kompanija (koji iznosi 0,99).

4.2. Pokazatelji efikasnosti

Efikasnost poslovanja izražena kroz prosječan broj dana obrta zaliha i plaćanja dobavljačima ima negativan trend kretanja. Naime povećani se slijedeći indikatori izraženi kroz broj dana: prosječan broj dana obrta zaliha sa 125,56 na 144,77 dana, i prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima sa 58,87 na 62,38 dana. Pokazatelj efikasnosti upravljanja i naplatom potraživanja od kupaca, izražen kroz prosječan broj dana naplate potraživanja je neznatno smanjen sa 58,40 na 57,74 dana.

Prosječan prihod po zaposlenom je opao za 4,5 %. Prosječan trošak bruto plaća po zaposlenom je iako je neznatno povećan sa 14.209 KM na 14.727 KM (za samo 3,6 %) je niži od prosjeka top 10 kompanija (koji iznosi 26.712 KM) i prosjeka privrede BiH (koji iznosi 19.034 KM).

Više informacija o navedenim pokazateljima efikasnosti privrede u periodu 2017.-2019.godine daje se u slijedećoj tabeli:

Tabela 16. Pokazatelji efikasnosti privrede u periodu 2016.-2018.godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	Period	2017.	2018.	2019	2017.	2018.	2019	2017.	2018.
Pokazatelji efikasnosti									
Prosječan broj dana naplate potraživanja	64,50	58,40	57,74	19,35	28,21	32,35	64,31	63,64	62,10
Prosječan broj dana obrta zaliha	133,40	125,56	144,77	113,01	88,91	42,08	98,72	97,49	98,06
Prosječan broj dana plaćanja dobavljača	63,88	58,87	62,38	127,25	93,48	36,55	87,52	85,90	81,68
Prihod po zaposlenom (KM)	98.731	103.093	98.501	304.086	386.141	395.728	129.929	132.178	133.674
Prosječan trošak plaće po zaposlenom (KM)	13.278	14.209	14.727	24.024	26.712	26.384	17.713	18.500	19.034
Materijalni troškovi / prihod	33,3 %	34,6 %	35,2 %	31,4 %	30,5 %	13,7 %	21,1 %	21,3 %	19,4 %
Troškovi plaća / prihod	13,4 %	13,8 %	15,0 %	7,9 %	6,9 %	6,7 %	13,6 %	14,0 %	14,2 %
Poslovni rashodi / prihod	91,6 %	91,9 %	91,4 %	99,7 %	98,5 %	96,9 %	94,4 %	93,8 %	93,5 %
Prihod / stalna sredstva	1,93	2,02	1,98	1,34	1,46	1,40	1,02	1,06	1,07
Prosječan broj dana naplate potraživanja	Izračunava se na sljedeći način: 365/(Prihod od prodaje/Potraživanja od kupaca) Pokazatelj je efikasnosti upravljanja i naplatom potraživanja od kupaca.								
Prosječan broj dana obrta zaliha	Izračunava se na sljedeći način: 365/((Nabavna vrijednost prodate robe + Materijalni troškovi)/Zalihe) Pokazatelj je efikasnosti organizovanja operativnih procesa kao što su proizvodni proces, sistem upravljanja zalihami, i dr.. Ovaj pokazatelj nam daje odgovor na to koliko je određena kompanija uspjela u svom nastojanju da minimizira zaliha koje su dostačne za optimalno odvijanje operativnog procesa i samim tim smanji sredstva koja su u njima vezana.								
Prosječan broj dana plaćanja dobavljača	Izračunava se na sljedeći način: 365/((Nabavna vrijednost prodate robe + Materijalni troškovi + Nematerijalni troškovi + Troškovi proizvodnih usluga)/Dobavljači) Pokazuje obim kreditiranja kompanije od strane dobavljača, kao i strateškog položaja kompanije u odnosu na vlastite dobavljače. Pošto su ovi izvori sredstava najčešće besplatni, svaka kompanija nastoji da ih maksimizira, odnosno da poveća prosječan broj dana plaćanja obaveza prema dobavljačima.								
Prihod po zaposlenom (KM)	Pokazuje sposobnost kompanije za generisanje prihoda u odnosu na broj zaposlenih								
Prosječan trošak plaće po zaposlenom (KM)	Pokazuje prosječan iznos bruto plaće po zaposlenom								
Materijalni troškovi / prihod	Pokazuje odnos utrošenih sirovina, materijala, rezervnih dijelova, energije, goriva i sl. i prihoda od prodaje.								
Troškovi plaća / prihod	Izračunava se kao količnik troškova plaće i prihoda od prodaje. Pokazatelj je efikasnosti koji nam govori koliko procenata prihoda od prodaje je iznosio trošak plaće odn. koliko je kompanija imala troškova plaća za svaku jedinicu ostvarenih prihoda od prodaje.								
Poslovni rashodi / prihod	Izračunava se kao količnik poslovnih rashoda (izuzev troškova prodate robe) i prihoda od prodaje. Ovaj pokazatelj nam govori o efikasnosti poslovanja i upravljanju troškovima, sem onih koji su dio troškova prodate robe. Pošto najznačajniji dio ovih troškova čine materijalni troškovi i troškovi plaća, ukoliko je ovaj pokazatelj znatno iznad prosjeka industrijske grane, to nam govori o neefikasnom upravljanju pvim troškovima.								
Prihod / stalna sredstva	Izračunava sa kao količnik prihoda i stalnih sredstava. Govori nam o tome koliko jedinica prihoda je bilo ostvareno svakom jedinicom stalnih sredstava. Ukoliko je znatno ispod prosjeka industrijske grane u kojoj kompanija posluje to može upućivati na neiskorištenost kapaciteta, zastarjelu tehnologiju, neobučenu radnu snagu i dr.								

4.3. Pokazatelji solventnosti

U periodu 2017.-2019. godine indikatori solventnosti su se kretali kako slijedi: stepen tuđih izvora sredstava opada (sa 55,4 % na 51,5 %), stepen kreditnog zaduženja u odnosu na kapital raste (sa 41,7 % na 44,7 %). Procenat tuđih izvora sredstava od 51,5 % je viši u odnosu na na industrijske grane BiH koji iznosi 48,1 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH (39,6 %). Stopa kreditnog zaduženja od 44,7 %, viša je u odnosu na industrijske grane BiH, koja iznosi 33,6 % i top deset kompanija u industrijskoj grani u BiH 23,3 %.

Pad likvidnosti je doveo do smanjenja stope zaduženja u odnosu na kapital.

Tabela 17. Pokazatelji solventnosti privrede u periodu 2015.-2017. godine

Ključni pokazatelji poslovanja	Industrijska grana u odabranoj administrativnoj jedinici			Top 10 kompanija u industrijskoj grani na nivou BiH			Industrijska grana na nivou BiH		
	Period	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018
Pokazatelji solventnosti									
% tuđih izvora sredstava	55,4 %	54,8 %	51,5 %	39,9 %	39,6 %	38,3 %	47,9 %	48,1 %	48,1 %
EBIT / kamate	11.63	12.75	14.04	0.63	3.37	6,36	6.20	7.33	7,88
Kreditna zaduženja / kapital	41,7 %	39,7 %	44,7 %	20,2 %	21,3 %	23,3 %	33,0 %	32,9 %	33,6 %
% tuđih izvora sredstava	Izračunava se kao količnik tuđih izvora sredstava (ukupnih obaveza) i ukupnih izvora sredstava (obaveze i kapital). Mada se ovaj pokazatelj znatno razlikuje od jedne do druge industrijske grane. generalno što je veći procenat tuđih izvora sredstava to je kompanija rizičnija i ima veći rizik neizmirenja dugoročnih obaveza (rizik solventnosti).								
EBIT / kamate	Izračunava se kao količnik rezultata iz poslovnih aktivnosti i rashoda po kamataima. Jedan je od najvažnijih pokazatelja o mogućnostima za dodatno zaduženje privrednog društva. kao i za vjerovatnost otplate postojećih kreditnih obaveza. Bankama i drugim povjeriocima je jedan od osnovnih pokazatelja kreditne sposobnosti privrednog društva.								
Kreditna zaduženja / kapital	Izračunava se kao količnik svih kreditnih zaduženja (obaveza na koje se plaćaju kamate) i ukupnog kapitala. Ovaj pokazatelj nam također govori o solventnosti kompanije. u užem smislu. uzimajući u obzir samo obaveze na koje se plaćaju kamate.								

5. STRUKTURA PRIVREDNIH SUBJEKATA PREMA BROJU ZAPOSLENIH

Mala i srednja preduzeća su nosioci privrednog razvoja. Prema broju zaposlenih 74 % su mikro poslovni subjekti koji zapošljavaju do 10 zaposlenih lica, 20 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 10 do 49 zaposlenih lica, 5 % poslovnih subjekata zapošljavaju od 50 do 249 zaposlenih lica, a samo 2 poslovna subjekta zapošljavaju preko 250 zaposlenih lica. a to su: d.o.o. „Fortunatto“ d.o.o. (292 zaposlenih) i „Širbegović Inženjering“ d.o.o. (354 zaposlenih).

Prema veličini, u smislu Zakona o poticaju razvoja male privrede („Službene novine FBiH“, broj: 19/06 i 25/09), razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti male privrede pri čemu:

- Mikro subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 10 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 400.000,00 KM,
- Male subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 50 lica i čiji godišnji promet i/ili godišnja bilansa stanja ne prelazi 4 miliona KM.
- Srednje subjekte male privrede čine pravna i fizička lica koja upošljavaju prosječno godišnje manje od 250 lica, čiji godišnji promet ne prelazi 40 miliona i/ili godišnji bilans stanja ne prelazi 30 miliona KM.

Subjekti male privrede se, radi osiguranja statističkih podataka potrebnih za praćenje razvoja male privrede, razvrstavaju u kategoriju prema broju zaposlenih kako slijedi:

- sa jednim zaposlenim licem;
- sa dva do devet zaposlenih lica;
- sa 50 do 249 zaposlenih lica.

Prema kriterijumu EU, MSP čine preduzeća sa brojem zaposlenih manjem od 250 i ukupnim prihodom manjim od 50 miliona EUR-a.

Prema kriterijima Svjetske banke, pri kategorizaciji u kvantitativnom smislu u opticaju su najčešće tri kriterija: broj zaposlenih, bruto prihod i vrijednost sredstava. Prema ovim kriterijima MSP se dijele na mikro, mala i srednja preduzeća i to:

Tabela 18. Kriterij Svjetske banke-kategorizacija MSP

Kriterij	MIKRO	MALA	SREDNJA
Broj zaposlenih	manje od 10	manje od 50	manje od 300
Bruto prihod	manji od 0,1 milion EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a	manje od 3 miliona EUR-a
Vrijednost sredstava	manje od 0,1 milion EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a	manje od 15 miliona EUR-a

U odnosu na nevedene kriterije prema visini prihoda 282 kompanije ostvaruju ukupan prihod do 500.000 KM, 131 kompanije ostvaruje prihod do 5.000.000.000 KM, a 36 kompanija ostvaruju preko 5.000.000.000 KM ukupnog prihoda.

6. PREGLED NAJUSPJEŠNIJIH FIRMI PREMA UKUPNOM PRIHODU. DOBITI I PRIHODU PO ZAPOSLENOM

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2019. godini ostvarilo je ukupan prihod od 448,85 miliona KM, što predstavlja 54,86 % ukupnog prihoda privrede JLS. Ukupan prihod ovih firmi je povećan za 9,6 % u odnosu na 2018.godinu, a za 21,85 % u odnosu na 2017. godinu što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 19. Najuspješnije firme prema visini ukupnog prihoda u periodu 2017.-2019.godine

Naziv kompanije		Prihod			% ukupnih prihoda u djelatnosti prema zadatim kriterijima administrativne jedinice i veličine kompanija		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	MOTOREX d.o.o. GRAČANICA	40.260.014	47.553.572	54.819.931	5,47%	5,97%	6,70%
2	TRGOVIR d.o.o. za trgovinu na veliko i malo Gračanica	40.385.650	43.862.067	42.873.266	5,49%	5,51%	5,24%
3	ŠIRBEGOVIĆ INŽENJERING D.O.O. Sarajevo	26.453.409	32.736.656	40.604.438	3,59%	4,11%	4,96%
4	RPC Superfos Balkan Gračanica d.o.o.	29.670.882	32.944.124	37.494.718	4,03%	4,14%	4,58%
5	ZEKA-COMERC d.o.o. Gračanica	27.378.919	28.612.639	32.768.550	3,72%	3,59%	4,01%
6	NASKO GRAČANICA d.o.o.	26.769.162	25.961.937	26.690.244	3,64%	3,26%	3,26%
7	ROADING d.o.o. GRAČANICA	8.763.882	15.803.224	25.418.071	1,19%	1,97%	3,11%
8	PLAMINGO d.o.o. Gračanica	22.996.348	22.447.621	23.313.465	3,12%	2,82%	2,85%
9	EDO-SLAD d.o.o. Gračanica	17.342.515	18.139.313	19.859.317	2,36%	2,28%	2,43%
10	Isowood d.o.o. Gračanica	14.264.118	17.502.419	18.500.787	1,94%	2,20%	2,26%
11	SUMAN d.o.o. GRAČANICA	14.154.709	17.605.359	17.752.516	1,92%	2,21%	2,17%
12	VARIPLAST Gračanica d.o.o.	15.009.981	16.428.148	16.393.697	2,04%	2,06%	2,00%
13	INDEX d.o.o. GRAČANICA	16.160.878	17.623.766	16.158.638	2,20%	2,21%	1,98%
14	TERRASIT INSULATION d.o.o. Gračanica	14.689.480	15.349.737	13.437.407	2,00%	1,93%	1,64%
15	JADRINA D.O.O. Gračanica	12.892.289	12.461.756	12.434.642	1,75%	1,57%	1,52%
16	EURO PROST d.o.o. GRAČANICA	8.684.503	9.983.442	11.344.989	1,18%	1,25%	1,39%
17	POLY d.o.o. GRAČANICA	10.047.114	9.493.315	10.259.015	1,37%	1,19%	1,25%
18	RADIUS d.o.o. Gračanica	8.372.359	9.290.873	9.855.298	1,14%	1,17%	1,20%
19	BEMA BA d.o.o. Gračanica	5.867.890	7.491.419	9.602.670	0,80%	0,94%	1,17%
20	INGRAT d.o.o. GRAČANICA	8.183.441	8.139.138	9.274.583	1,11%	1,02%	1,13%
Ukupno 20 kompanija -prihod		368.347.543	409.430.525	448.856.242			
UKUPNI PRIHODI U PRIVREDI GRAČANICE		743.146.803	802.269.219	818.149.557			
Učešće u %		49,57	51,03	54,86			

Dvadeset najuspješnijih firmi u 2019.godini ostvarile su dobit od 45,25 milion KM što je za 11,53 % povećanje u odnosu na 2018.godinu.

Ove firme ostvarile su 72,82 % ukupne dobiti privrede, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 20. Najuspješnije firme prema visini ukupne dobiti u periodu 2017.-2019. godine

Naziv kompanije		Ukupna dobit (KM)			Učešće u % u odnosu na ukupnu dobit privrede		
		2017	2018	2019	2017	2018	2019
1	MOTOREX d.o.o. GRAČANICA	11.447.254	13.051.887	13.257.418	18,84	22,11	21,33
2	RPC Superfos Balkan Gračanica d.o.o.	2.737.234	2.115.982	3.364.401	4,51	3,58	5,41
3	ROADING d.o.o. GRAČANICA	1.198.119	2.162.881	2.928.000	1,97	3,66	4,71
4	INDEX d.o.o. GRAČANICA	3.628.366	4.003.418	2.732.745	5,97	6,78	4,40
5	ŠIRBEGOVIĆ INŽENJERING D.O.O. Sarajevo	3.965.070	2.256.652	2.632.230	6,53	3,82	4,24
6	BEMA BA d.o.o. Gračanica	938.730	1.319.890	2.234.407	1,55	2,24	3,60
7	EDO-SLAD d.o.o. Gračanica	1.633.099	1.607.161	2.072.016	2,69	2,72	3,33
8	ZEKA-COMERC d.o.o. Gračanica	1.766.356	1.743.708	1.908.688	2,91	2,95	3,07
9	TRGOVIR d.o.o. za trgovinu na veliko i malo Gračanica	3.182.572	1.885.752	1.814.395	5,24	3,19	2,92
10	TRING d.o.o. Gračanica	1.019.244	1.293.064	1.755.732	1,68	2,19	2,83
11	SUMAN d.o.o. GRAČANICA	2.315.625	2.184.918	1.665.232	3,81	3,70	2,68
12	AMBRA d.o.o. Gračanica	457.279	631.120	1.266.075	0,75	1,07	2,04
13	FINING d.o.o. Gračanica	1.072.364	1.001.401	1.146.803	1,77	1,70	1,85
14	NASKO GRAČANICA d.o.o.	1.166.897	864.565	1.129.860	1,92	1,46	1,82
15	KLAUS LEHMANN GmbH d.o.o. Gračanica	286.508	948.159	1.025.018	0,47	1,61	1,65
16	Isowood d.o.o. Gračanica	1.378.533	1.536.579	979.145	2,27	2,60	1,58
17	FAB d.o.o. DONJA LOHINJA GRAČANICA	178.564	177.919	970.876	0,29	0,30	1,56
18	ZLATNA LAGUNA d.o.o. ZA PROMET USLUGE I MARKETING Gračanica	176.914	7.296	936.672	0,29	0,01	1,51
19	PLAMINGO d.o.o. Gračanica	3.143.253	1.182.690	718.609	5,17	2,00	1,16
20	GLOBAL SHOES SERVICE d.o.o. ZA TRGOVINU TRANSPORT I	-130.777	599.142	711.660	xx	1,01	1,15
	Ukupna dobit 20 kompanija	41.691.981	40.574.184	45.249.982			
	Ukupan gubitak 20 kompanija	-130.777	0	0			
	UKUPNA DOBIT U PRIVREDI GRAČANICE	60.748.887	59.044.482	62.140.227	68,63	68,72	72,82
	Učešće u %	68,63	68,72	72,82			

7. SPOLJNOTRGOVINSKA RAZMJENA

Analizom spoljno trgovinske razmjene u periodu 2008.-2019. godini nastavlja se povećanje poslovne aktivnosti na stranom tržištu. U posmatranom periodu ukupan obim spoljno trgovinske razmjene povećan je za 55,32 % (sa 282,15 na 438,84 miliona KM).

U 2019.godini sa ostvarenim uvozom od 212,31 miliona KM i izvozom od 226,53 miliona KM iskazan je pozitivan saldo od 14,22 miliona KM, a pokrivenost uvoza izvozom od 106,70 %, koji je iznad pokrivenosti uvoza izvozom FBiH koji iznosi 55,04 % i TK koji iznosi 83,64 %.

Učešće izvoza privrede Grada Gračanica u izvozu Tuzlanskog kantona iznosi 12,64 %, a uvoza 9,91 %.

Od 2008.godine privreda Gračanice iz negativnog salda robne razmjene ulazi u pozitivan saldo robne razmjene od 14,23 miliona KM., što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 21. Spoljno trgovinska razmjena u 2018. godini sa uporednim podacima TK i FBiH

Godina	Opis	Uvoz u hiljadama KM	Učešće u uvozu - FBiH 100	Izvoz u 000 KM	Učešće u izvozu - FBiH =100	Pokrivenost uvoza izvozom u %	Obim spoljno trg. Razmjene u 000 KM	Saldo robne razmjene u hiljdama KM
2019	F BiH	13.844.811	100	7.620.114	100	55,04	21.464.925	-6.224.697
2019	TK-a	2.142.316	15,47	1.791.793	23,51	83,64	3.934.109	-350.523
2008	Gračanica	165.195	1,50	116.955	2,47	70,8	282.150	-48.240
2009	Gračanica	139.370	1,76	138.813	3,65	99,24	278.183	-1.056
2010	Gračanica	153.859	1,79	137.384	2,82	89,29	291.243	-16.475
2011	Gračanica	176.474	1,81	155.223	2,79	87,96	331.697	-21.251
2012	Gračanica	180.659	1,81	150.253	2,86	83,17	330.912	-30.406
2013	Gračanica	185.464	1,89	162.444	2,93	87,59	347.908	-23.020
2014	Gračanica	190.969	1,84	174.250	3,02	91,25	365.219	-16.719
2015	Gračanica	200.755	1,88	170.218	2,77	84,79	370.973	-30.537
2016	Gračanica	199.063	1,82	183.534	2,93	92,20	382.597	-15.529
2017	Gračanica	210.411	2,64	191.760	1,69	91,14	402.171	-18.648
2018	Gračanica	208.039	1,56	212.983	2,69	102,38	421.022	4.944
2019	Gračanica	212.310	1,53	226.534	2,97	106,70	438.844	14.223

Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2008- 2019" Obradio Federalni zavod za programirane razvoja

Prema prosjeku izvoza po stanovniku od 5.030,00 KM/stanovniku u 2019. godini, Gračanica je za 23,19 % iznad prosječnog izvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona (od 4.083,00 KM/stanov.), a za 44,87 % iznad prosjeka Federacije BiH (od 3.472,00 KM/stanovn.).

Prema prosjeku izvoza po stanovniku (od 5.030,00 KM/ stanovnik), Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK.

Tabela 22. Prosjek izvoza po stanovniku u periodu 2013. – 2019. godine

Opis	Prosjek izvoza po stanovniku za period 2013-2019 u KM							Index 2019/2018
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
F BiH	2.374	2.473	2.631	2.837	3.295	3.602	3.472	96,39
Tuzlanski kanton	2.062	2.259	2.395	2.864	4.053	4.411	4.083	92,56
Grada Gračanica	3.093	3.312	3.230	4.058	4.237	4.720	5.030	106,57

Prema prosjeku uvoza po stanovniku od 4.715,00 KM/stanovniku, Gračanica je ispod prosjeka uvoza po stanovniku FBiH od 6.322,00 KM/stanovniku, kao i prosjeka uvoza po stanovniku Tuzlanskog kantona za 3,5 % (koji iznosi 4.882,00 KM/stanovniku). Prema prosjeku uvoza po stanovniku (od 4.715,00 KM) Grad Gračanica je na trećem mjestu u TK.

Tabela 23. Prosjek uvoza po stanovniku u periodu 2013.-2019. godine

Opis	Prosjek uvoza po stanovniku u KM							Indeks 2019/2018
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
F BiH	4.207	4.431	4.574	4.953	5.649	6.041	6.322	104,65
Tuzlanski kanton	2.541	2.802	3.097	3.491	3.505	3.928	4.882	124,29
Grada Gračanica	3.532	3.630	3.809	4.401	4.649	4.610	4.715	102,28

8. Investicije u proizvodne objekte

U periodu od 2011. do 2019. godine zabilježen je pozitivan trend rasta investicija.

U navedenom periodu 91 kompanija je investirala u proizvodno poslovne objekte ukupne površine od 157.263 m², prosječno godišnje 16.547 m² korisne površine, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 24. Pregled investicija u periodu 2011.-2018. godine

Period	Broj investicija	Ukupna površina investicija u m ²
2011-2013	16	24.890
2014	8	17.880
2015	7	19.085
2016	22	36.014
2017	23	46.355
2018-2019	15	13.039
Svega 2011-2018	91	157.263

U strukturi investicija najveći broj proizvodno-poslovnih objekata pokrenut je u MZ Gračanica u poslovnoj zoni, zatim slijedi MZ Stjepan Polje, MZ Donja Lohinja i druge MZ, što se vidi iz slijedeće tabele:

Tabela 25. Pregled investicija u proizvodno poslovne objekte u m² po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2019. godine

Naziv MZ	Investicije u proizv.-poslovne objekte u m ² u periodu 2011.-2018.god.							God. prosjek investicija u m ² korisne površine
	2011-2013	2014	2015	2016	2017	2018-2019	SVEGA	
Gračanica	24890	13.080	15.585	23.533	33.251	6.347	116.686	11.475
Stjepan Polje	0	4.800	2.150	4.415	2.589	4.378	18.332	2.292
Donja Lohinja	0	0	750	4.170	8.463	1.972	15.355	1.919
Donja Orahovica	0	0	600	591	0	0	1.191	149
Doborovci	0	0	0	142	0	0	142	18
Soko	0	0	0	1.511	1.603	0	3.114	389
Babići	0	0	0	1.292	0	0	1.292	162
Pribava	0	0	0	360	449	342	1.151	144
SVEGA	24.890	17.880	19.085	36.014	46.355	13.039	157.263	16.547

Tabela 26. Pregled broja investicija u proizvodno poslovne objekte po mjesnim zajednicama u periodu 2011.-2019.godine

Naziv MZ	Broj investicija u proizvodno-poslovne objekte po godinama u periodu 2011.-2018. godine						
	2011-2013	2014	2015	2016	2017	2018-2019	Svega
Gračanica	16	6	4	12	15	10	63
Stjepan Polje	0	2	1	2	3	2	10
Donja Lohinja	0	0	1	2	3	2	8
Donja Orahovica	0	0	1	2	0	0	3
Doborovci	0	0	0	1	0	0	1
Soko	0	0	0	1	1	0	2
Babići	0	0	0	1	0	0	1
Pribava	0	0	0	1	1	1	3
SVEGA	16	8	7	22	23	15	91

Tabela 27. Pregled poslovnih objekata za koja su izdata odobrenja za građenje u 2018-2019. godini po investitorima

INVESTITOR	OBJEKAT	LOKACIJA	Korisna površina
„BEMA BA“ d.o.o. Gračanica	dogradnja poslovnog objekta	Donja Lohinja – Pribava	1.504 m ²
„DŽAMBO GROUP“ d.o.o. Gračanica	Poslovni SKLADIŠTE	Donja Lohinja	468 m ²
„HASULJA“ d.o.o. Soko	Poslovni	Gračanica	1.350 m ²
Avdić Suada – HOTEL “SAX”	Dogradnja, nadgradnja Poslovni	Gračanica	438 m ²
Humić Enisa	Dogradnja, rekonstrukcija i promjena namjene – apartmani	Gračanica	624 m ²
„SLT ENTERPRISE“ d.o.o. Gračanica	Poslovni	Gračanica	626 m ²
„SUMAN“ d.o.o. Gračanica	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	303 m ²
„TRGOVIR“ d.o.o..	dogradnja poslovno-proizvodnog objekta	Stjepan Polje	1.653 m ²
„TRGOVIR“ d.o.o.	poslovno-proizvodnog objekta	Stjepan Polje	2.725 m ²
“VARIPLAST“ d.o.o.	poslovno – proizvodni	Gračanica	419 m ²
„WIRAC.NET“ d.o.o.	Dogradnja, nadogradnja, rekonstrukcija krova i promjena namjene tavanskog prostora	Gračanica	538 m ²
„ZEKA-COMERC“ d.o.o.	dogradnja izgrađenog poslovnog objekta – tržnog centra u Gračanici	Gračanica	1.060 m ²
Kljuvić Mirsadu	dogradnja poslovnog objekta	Gračanica	673
Korić Asimu	poslovni objekat	Gračanica	315 m ²
Mehurić Nezir	Poslovni-dogradnja objekta	Pribava	342 m ²
UKUPNO NOVIH KVADRATA POSLOVNIH OBJEKTA			13.039 m²

U 2019.godini tri investitora investirali su u izgradnju tri stambena objekta kolektivnog stanovanja sa ukupno 91 stanom, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 28. Stambeni objekti kolektivnog stanovanja –izgradnja u 2019.godini

INVESTITOR	OBJEKAT	LOKACIJA	Broj stanova
“MIRNA” d.o.o.	Stambeni objekta kolektivnog stanovanja kod Sportske sale na Lukama	Gračanica	25
“SAGRA” d.o.o.	Stambeni objekta kolektivnog stanovanja na Korića Hanu	Gračanica	41
“RADUIS”d.o.o.	Stambeni objekta kolektivnog stanovanja na Lamelama	Gračanica	25
UKUPNO NOVIH STANOVA			91

Radi praćenja kontinuiteta ulaganja u nastavku se daje kratak pregled kretanja investicija u prethodnom periodu (2011.-2017.).

U periodu od 2011. do 2014. godine 24 kompanije investirale su u 24 proizvodno – poslovna objekta ukupne površine od 42.770 m². Od toga u MZ Gračanica (Poslovna zona) 15 objekata, u MZ Stjepan Polje 3 objekta, u MZ Donja Lohinja 3 objekta, MZ Soko 1 objekat i MZ Pribava 1 objekat.

U odnosu na prethodni period, u 2015., 2016. i 2017.godini i pored elementarnih nepogoda nastavljen je trend porasta investicija u proizvodno-poslovne objekte (u 2015. godini 7 investicija je ukupne površine 19.085 m²; u 2016. godini 22 su investicije ukupne površine od 35.654 m², a u 2017. godini 23 investicije ukupne površine 46.355 m²).

Na osnovu dostavljenih finansijskih izvještaja i obrađenih podataka za 434 kompanije u 2016. Godini, 179 kompanija je investiralo ukupno 33.731.614,00 KM. Od navedene vrijednosti investicija 46,96 % su investicije u sedam proizvodno-poslovnih objekata investiranih od strane slijedećih kompanija: RPC Superfos Balkan 4,1 milion, Zekakomerc 1,12 miliona, Trgovir 1,88 miliona, Roading 1,95 miliona, Plamingo 3,61 milion, Edo slad 1,8 miliona, Plastoflex 1,04 miliona. Dvadeset je investicija pojedinačne vrijednosti od 300.000,00-700.000,00 KM. Podaci o investicijama za 2017. godinu nisu obrađeni od strane LRC do momenta pripreme izvještaja.

U 2017. godini izdata su odobrenja za građenje za 23 proizvodno-poslovna objekta ukupne površine od 46.355 m², što je za 27,78 % ili 10.331 m² više u odnosu na 2016. godinu. U stambenoj izgradnji-objekti kolektivnog stanovanja izdata je jedna građevinska dozvola za izgradnju ukupno 23 stambene jedinice (ukupne korisne površine od 1.434 m²). U toku 2017. godine JP "ELEKROPRIJENOS BIH A.D." BANJALUKA je izvršilo djelimičnu rekonstrukciju glavne trafo stanice za Gračanicu u cilju kontinuiranog snabdijevanja Grada električnom energijom u slučaju pojave velikih voda. Također je JP "ELEKTROPRIVREDA BIH" izdato odobrenje za izgradnju elektroenergetskog objekta – podzemnih kablova za napajanje Radne zone I i II Gračanica u dužini od 3,0 km, čime je obezbijeđena potrebna infrastruktura za sigurno napajanje poslovnih subjekata električnom energijom.

U slijedećim tabelama dati su analitički podaci o investicijama, po investitorima, iskazano u m² korisne površine za period 2014. 2015., 2016. i 2017. godine.

Tabela 29. Investicije u proizvodne objekte u 2014.-2015. godini

INVESTITOR	OBJEKAT	LOKACIJA	Investicije u m ²	
			2014.	2015.
"Plastoflex" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	2.200	
"Elatec" d.o.o.	Proizvodni sa upravnim dijelom	Gračanica	1.150	
"Ingrat" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	2.200	
"Plamingo" d.o.o.	proizvodni sa skladištem	Gračanica	5.500	
"Suman" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	1.550	
"Trgovir" d.o.o.	Proizvodni	Stjepan Polje	2.400	
"Isowood" d.o.o.	dva proizvodna objekta	Stjepan Polje	2.400	
"Bosna orto" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	480	
"RPC SUPERFOS BALKAN" doo	Proizvodni	Gračanica		3.135
"Mirna" doo	proizvodni sa prodajnim dijelom	Gračanica		3.660
"Index" doo	poslovno proizvodni	Gračanica		6.700
"Isowood" doo	Proizvodni-treći objekat	Stjepan Polje		2.150
"Bema ba" doo	doGradanja proizvodnog objekta	D.Lohinja		750
"Suman" doo	upravna zgrada i proizvodni pogon Graplasta doo (adaptacija i obnova)	Gračanica		2.090
"Prim CO Company" doo	poslovno -proizvodni	D.Orahovica		600
UKUPNO			17.880	19.085
Index 2015./2014.				107

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

Najveća započeta investicija u 2015. godini u stambenoj izgradnji je objekat kolektivnog stanovanja u Gračanici-Čiriš sa 22 stambene jedinice investitora „Sagra“ d.o.o. Gračanica.

Tabela 30. Investicije u proizvodno poslovne objekte u 2016. godini po investitorima

Naziv investitora	Vrsta objekta	Lokacija	Korisna površina u m ²
("TRING" d.o.o.)	Poslovni-upravna zgrada	Gračanica	590
"HIS" s.z.r. vl. Agić H.	Proizvodni-izrada kožne galerije	Pribava	360
"ZEKA COMERC" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	280
"RPC SUPERFOS" d.o.o.	Proizvodni-dogradnja objekta	Gračanica	8.150
"KOMUS" d.o.o.	Poslovni-upravna zgrada	Gračanica	333
"POLJOPONUDA" d.o.o.	Poslovni	Donja Orahovica	211
"MOTOREX" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Lohinja	1380
"EFEKT-COMERC" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	517
"LIMORAD" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	584
"ELMAS" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	367
"EDO SLAD" d.o.o.	Poslovni-dogradnja tržnog centra	Gračanica	9.142
"KLAN PREVOZ" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	267
"GRIČ-PLAST" o.d.	Poslovni	Gračanica	814
"TRGOVIR" d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	3.626
"ALIBEGOVIĆ-PLAST" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	2.790
"KLAN PREVOZ" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	1.102
"BENPROM" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Orahovica	380
"OXIS OIL" d.o.o.	Poslovni-benzinska stanica	Doborovci	142
"BONZO" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	1.387
HALILČEVIĆ DENISA	Poslovni-dogradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Stjepan Polje	789
BEGOVIĆ AMIR	Poslovni-izgradnja poljop. objekta farme koka nosilja	Soko	1.511
HALILOVIĆ ADEM	Poslovni-izgradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Babići	1.292
SVEGA			36.014

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

Tabela 31. Investicije u proizvodno poslovne objekte u 2017. godini po investitorima

Naziv investitora	Vrsta objekta	Lokacija	Korisna površina u m ²
Škrebo Omer	Poslovni	Gračanica	1.041
"INGRAT" d.o.o.	Poslovno-proizvodni	Gračanica	2.215
"BREZJE" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	3.730
"BELAMIONIX" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	11.380
"EDO-SLAD" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	4.108
"PEP PLASTIC EXCELENT PRODUCT" d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	941
"MOTOREX" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Donja Lohinja	970
"BOSNA-ORTO" d.o.o.	Proizvodni-nadogradnja	Gračanica	753
"POLJOPONUDA" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	238
"SUMAN" d.o.o.	Poslovni-dogradnja i promjena namjene objekta	Gračanica	204
"VARIPLAST" d.o.o.	Proizvodni	Gračanica	669
"DŽAMBO" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	2.403
"POLY" o.d.	Poslovni	Gračanica	3.042
"SAGRA" d.o.o.	Poslovni	Stjepan Polje	1.333
"INDEX" d.o.o.	Poslovni	Donja Lohinja	5.090
JU "ZAVOD ZA ZAPOŠLJAVANJE TK"	Poslovni rekonstrukcija	Gračanica	113
"SIRKO" d.o.o.	Poslovni-dogradnja objekta	Gračanica	856
"PRODUKCIA" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	378
"HST CNC TECHNIK" d.o.o.	Poslovni	Gračanica	3.545
BEGOVIĆ MUHAMED	Poslovni-dogradnja poljop. objekta farme za tov brojlera	Soko	1.603
"UNOMOG 03" d.o.o.	Poslovno-stambeni	Pribava	449
"PLAMINGO" d.o.o.	Poslovni-proizvodni	Gračanica	979
Okić Hajrudin i Mersima	Poslovni-dogradnja objekta	Stjepan Polje	315
UKUPNO POSLOVNIH OBJEKTA u m²			46.355

Izvor podataka: JLS-Služba za prostorno uređenje geodetske i imovinsko pravne poslove

9. UKUPNA ZAPOSLENOST, NEZAPOSLENOST I PLAĆE

9.1. Pregled stanja i kretanja na tržištu rada

Na području grada Gračanica, a prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2019.godinu, od ukupno 45.033 stanovnika 76,86% ili (30.889 stanovnika) je radno sposobno stanovništvo starosne dobi između 15 i 65 godina.

Od tog broja stanovnika, samo 18.060 (odnosno 58,49%) je aktivno uključeno na tržište rada i predstavlja radno aktivnu radnu snagu (10.965 zaposlenih i 7.101 nezaposlenih registrovanih na Zavodu za zapošljavanje).

Ova analiza ne obuhvata sivu ekonomiju koja kreira neregistrovanu zaposlenost, zaposlenost u neformalnom sektoru i zaposlene u sektoru poljoprivrede.

Ukupan broj zaposlenih (10.965 osoba), manji je od zbira broja penzionera i broja nezaposlenih koji iznosi 13.092 (od toga u 2019.god. je 5.991 penzionera a 7101 nezaposlenih).

Tabela 32. Zaposlenost ukupnog i radno aktivnog stanovništva 1991. i 2015.-2019. godine

OPIS	Broj zaposlenih po godinama					
	1991	2015	2016	2017	2018	2019
Ukupno stanovništvo (procjena) statistike Grada	59.050	52.701	45.229	45.260	45.128	45.033
Radnoaktivno stanovništvo, dob od 15-65 godina (procjena)	36.156	37.781	31.705	31.507	31.141	30.889
Ukupan broj zaposlenih	11.363	9.106	9.375	9.460	10.738	10.961
Broj nezaposlenih	4.822	9.345	8.675	8.254	7.570	7.101
Stepen zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (dobi od 15-65 godina) u %	31,40	24,70	29,56	30,00	34,48	35,50
Stepen zaposlenosti ukupnog stanovništva	19,24	17,28	20,73	20,90	23,79	24,34
Stepen nezaposlenosti	29,79	50,6	48,10	46,60	41,35	39,30

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2019. godini“

NAPOMENA: Stopa zaposlenosti je procenat učešća zaposlenih u ukupnom broju radno aktivnog stanovništva (u dobi 15-65 god.).

Stopa zaposlenosti radnoaktivnog stanovništva (stanovništvo u dobi od 15-65 godina) , kontinuirano raste sa 24,7 % iz 2015.godine na 35,50 % u 2019.godini, iznad je stope zaposlenosti iz 1991. godine (31,40 %).

Stopa zaposlenosti ukupnog stanovništva kontinuirano je rasla sa 17,28 % iz 2015.god. na 24,34 % u 2019.godini te je iznad stope zaposlenosti iz 1991.godine (19,24 %).

Stopa nezaposlenosti opada sa 50,6 % iz 2018.godine na 39,3 % u 2019.godini , ali još uvijek zaostaje za predratnim nivoom (1991.god stopa nezaposlenosti je iznosila 29,79 %).

Tabela 33. Zaposlenost, nezaposlenost sa uporednim podacima u periodu od 2016. do 2019. g.

Opis	Broj zaposlenih				Broj nezaposlenih			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Federacija BiH	457.974	467.894	529.922	531.483	372.207	357.971	335.610	331.570
Tuzlanski kanton	84.736	85.820	96.548	99.067	91.693	87.103	80.989	75.461
Grad Gračanica	9.375	9.460	10.738	10.961	8.675	8.254	7.570	7.101
Grad/Kanton (učešće u %)	11,06	11,2	11,12	11,06	9,50	9,50	9,30	9,41
Grad/F BiH (učešće u %)	2,00	2,00	2,00	2,06	2,30	2,30	2,30	2,14

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2019.god. godini“

Pojašnjenje: NEZAPOLENA LICA su lica bez zaposlenja, sposobna za rad i starosne dobi od 15 do 65 godina, evidentirana u biroima za zapošljavanje.

Stopa zaposlenosti od 35,50 % je iznad stopa zaposlenosti tuzlanskog kantona (32,30 %) i FBiH (34,80 %).

Tabela 34. Stepen zaposlenosti u periodu 2013.-2019. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

STEPEN ZAPOSLENOSTI	Period 2013. -2019. godine						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Grada Gračanica	22,60%	22,30%	24,10%	29,60%	30,00%	34,48%	35,50%
TK	23,10%	23,10%	23,70%	26,70%	27,30%	31,10%	32,30%
FBiH	27,10%	27,50%	27,90%	29,40%	30,20%	34,40%	34,80%

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2019.god. godini“

Stopa nezaposlenosti od 39,30 % je niža od stepena nezaposlenosti TK koji iznosi 43,20 % ali je viša od stepena nezaposlenosti FBiH od 37,10% U odnosu na 13 općina/gradova TK , grad Gračanica sa stepenom nezaposlenosti od 39,30 % je druga općina/grad odmah iza Grada Tuzla (30,60%) i ima znatno nižu stopu nezaposlenosti u odnosu na grad Gradačac (40,20%9 , grad Srebrenik (53,8%) i općinu Lukavac (44,60 %).

Tabela 35. Stepen nezaposlenosti u periodu 2013.-2019. godine sa uporednim pokazateljima za TK i FBiH

STEPEN NEZAPOSENOSTI	Stepen nezaposlenosti u periodu 2013. - 2019. Godine						
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Grad Gračanica	53,40%	53,40%	50,60%	48,10%	46,60%	41,35%	39,30%
TK	55,10%	54,80%	53,6%	52,0%	50,4%	45,60%	43,20%
FBiH	47,40%	46,90%	46,4%	44,8%	43,3%	38,80%	37,10%

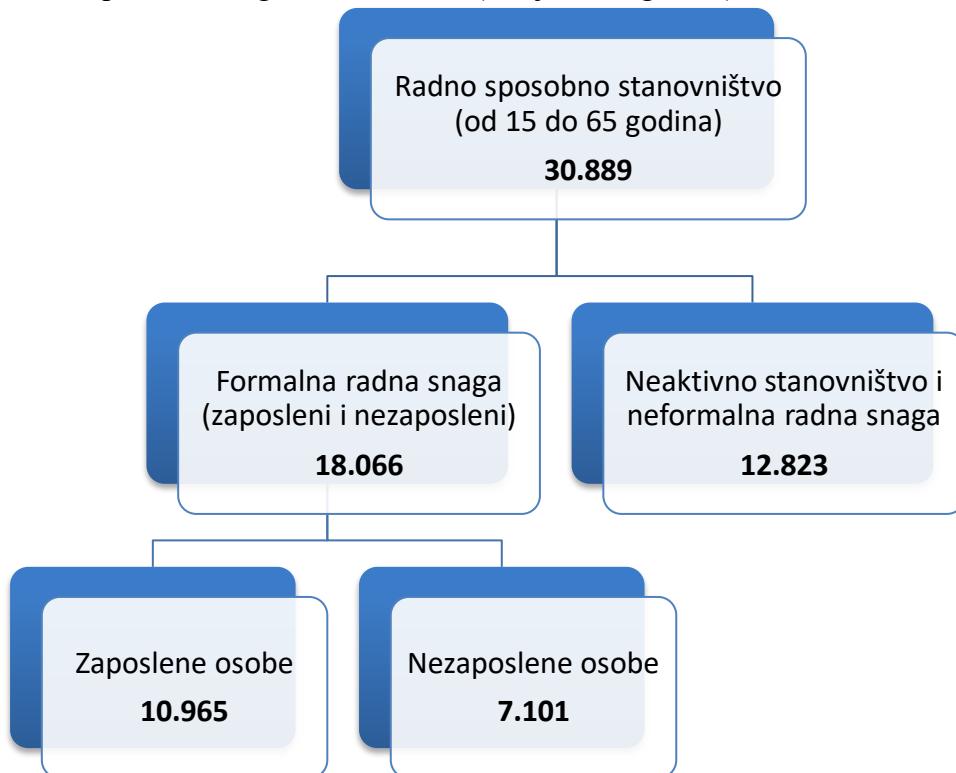
Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja „Socio ekonomski pokazatelji po općinama u 2016-2019.god. godini“

Formalna zaposlenost je relativno dobra, ali je stavrna situacija mnogo bolja.

Kao što se vidi iz grafikona br.1, na formalnom tržištu sudjeluje više od polovine radno sposobnog stanovništva (58,48 % u 2019.godini) a 35,50 % radno sposobnog stanovništva je formalno zaposleno. Ovaj pokazatelj ukazuje na relativno dobру stopu formalne zaposlenosti.

Potrebno je istaći da se ovakav pristup odnosi samo na formalnu radnu snagu koja živi u BiH, dok radna snaga koja živi izvan Grada nije obuhvaćena lokalnim administrativnim podacima i zbog toga se smatra neaktivnom radnom snagom zajedno sa neformalno zaposlenim osobama i pomažućim članovima porodice.

Grafikon 1: Zaposlenost u gradu Gračanica (stanje 2019.godine).

Stvarna situacija na tržištu rada je mnogo bolja iz dva razloga.

Kao prvo, neformalni radnici (uključujući i većinu poljoprivrednika) i neplaćeni pomažući članovi se smatraju neaktivnim osobama iako rade i doprinose porodici i domaćinstvu (Rezultat samozapošljavanje i zapošljavanje u poljoprivredi se vide iz registra poljoprivrednika kojih prema podacima za 2019.godinu ima **2.374 poljoprivrednika**).

Kao drugo, prema podacima Zavoda za zdravstveno osiguranje, 12.927 su nositelji zdravstvenog od toga (10.593 iz radnog odnosa, 616 samostalnih djelatnosti, 219 dobrovoljnih osiguranika, i 1.509 inostranih osiguranika).

Ako ovom broju dodamo 2.374 poljoprivrednika (kao neformalnu radnu snagu), registrovanih u registru poljoprivrednika, na tržištu rada je zaposleno ukupno 15.291 osoba što je za 34,57 % više u odnosu na 1991.godinu kada je broj zaposlenih iznosio 11.636 .

Međutim još uvijek ostaje **2.769 osoba iz formalne radne snage koji ostaju nezaposleni**.

9.2. Prosječne neto plaće i penzije

Prosječne neto plaće neznatno rastu. U posmatranom periodu od 11 godina od 2008 do 2019.godine prosječna neto plaća je povećena za samo 21,34 % (sa 520 na 631 KM). U odnosu na prosječnu plaću TK niža je za 23,43 % a u odnosu na FBiH niža je za 32,10 %.

Tabela 36. Prosječne plaće u periodu 2016.-2019.godine

Opis	Prosječna plaća			
	2016	2017	2018	2019
Federacija BiH	839	860	889	928
Tuzlanski kanton	744	797	797	824
Grad Gračanica	541	584	615	631
Grad/Kanton (učešće u %)	72,71	73,27	77,16	76,57
Grad/F BiH (učešće u %)	64,48	67,90	69,17	67,99

Tabela 37. Prosječne neto plaće u periodu 2008-2019.godine sa uporednim podacima za FBiH i TK

Godina	Općine	Prosječna neto plaća	F BiH = 100
2019	F BiH	928	100,00
2019	TK	824	89,00
2008	Gračanica	520,09	69,20
2009	Gračanica	525,94	66,40
2010	Gračanica	533,31	66,30
2011	Gračanica	526,05	64,20
2012	Gračanica	524,00	63,13
2013	Gračanica	520,00	63,20
2014	Gračanica	536,00	62,90
2015	Gračanica	524,00	63,30
2016	Gračanica	541,00	63,40
2017	Gračanica	584,00	68,00
2018	Gračanica	615,00	69,00
2019	Gračanica	631,00	68,00

Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2008-2019" Obradio Federalni zavod za programirane razvoja

Nizak nivo prosječnih plaća direktno se odražava na nizak nivo prosječnih penzija. U periodu od 2008. Do 2019.godine ukupna prosječna penzija porasla je za samo 21,10 %. (a prosječne plaće su porasle za smo 21,34 %).

Odnos broja zaposlenih u odnosu na broj penzionera je povećan 1,6 iz 2017. godine na 1,8 u 2019.godini i približan je koeficijentu iz 2008.godine kada je iznosio 1,82.

Tabela 38. Prosječne penzije u periodu 2008.-2019. Godine sa uporednim podacima FBiH i TK

Godina	Opis	Broj zaposlenih na 1 penzionera	Ukupna prosječna mjesečna penzija u KM	Prosječna starosna penzija u KM	Prosječna invalidska penzija u KM	Prosječna obiteljska penzija u KM
2019	F BiH	1,3	416,45	456,98	363,90	366,28
2019	TK-a	1,4	443,75	517,88	374,20	371,60
2008	Gračanica	1,82	315,51	363,33	283,38	293,79
2009	Gračanica	1,75	313,89	359,51	282,44	292,88
2010	Gračanica	2,0	308,59	353,25	278,92	287,27
2011	Gračanica	2,0	321,12	369,74	278,92	297,00
2012	Gračanica	1,6	321,03	346,82	279,40	290,38
2013	Gračanica	1,6	319,00	369,00	284,00	292,00
2014	Gračanica	1,6	334,00	384,00	296,00	304,00
2015	Gračanica	1,6	336,10	386,69	296,41	301,34
2016	Gračanica	1,6	338,28	391,43	297,20	298,86
2017	Gračanica	1,6	340,22	394,08	297,49	298,37
2018	Gračanica	1,8	364,07	418,77	317,35	319,43
2019	Gračanica	1,8	382,09	434,91	335,48	336,33

Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2008-2019" Obradio Federalni zavod za programirane razvoja

10. POLJOPRIVREDA

Prirodni uslovi u pogledu zemljišta, vode, klime i slično za razvoj poljoprivrede su potencijalno zadovoljavajući.

Grad karakteriše umjeroно kontinentalna klima. Posljednjih godina, vremenske prilike nisu išle na ruku poljoprivrednim proizvođačima, zbog elementarnih nepogoda (poplave, grada, suša i slično). U obzir treba uzeti i prognoze da nas čekaju periodi dužih i intenzivnijih suša, kiše i grada, što zahtijeva veće ulaganje u sisteme navodnjavanja, protivgradne zaštite, regulacije vodotokova i edukacije stanovništva.

Agro-ekološke karakteristike Grada determiniše i reljef prostora. U ravnicama, uz rijeku Spreču, organizuje se proizvodnja ozimih strmih žitarica i kukuruza, povrća i slično.

Na višim nadmorskim visinama značajan je dio pašnjaka i livada pogodnih za razvoj stočarstva. Najznačajniji poljoprivredni resurs Grada predstavlja zemljište. Pedološka struktura zemljišta je slijedeća:

- Aluvijalna i semiglejna 10 % u dolini rijeke Spreče.
- Pseudoglej 60 % u brdskim dijelovima.
- Sionica 30 % u brdskim dijelovima Grada.

Privatna gazdinstva na području Grada su mala i isparcelisana.

Najčešće nisu osposobljena za robnu proizvodnju i da stvaraju dovoljno viškova za tržiste te u većoj ili manjoj mjeri proizvode za vlastite potrebe.

Na malim posjedima nije moguće zasnovati ozbiljniji razvoj ratarske proizvodnje iz slijedećih razloga:

- Smanjena mogućnost primjene mehanizacije,
- Otežano odvodnjavanje i navodnjavanje,
- Poštivanje plodoreda,
- Gradnja infrastrukture i slično.

Prosječna veličina posjeda 1,48 ha što je ispod prosječne veličine posjeda Regije Sjeveroistočne BiH (2,31 ha).

Usitnjenošć i fragmentacija zemljišta ima za posljedice slijedeće: nizak stepen produktivnosti poljoprivredne proizvodnje, visoki transportni troškovi, mala ulaganja u poboljšanje kvaliteta zemljišta, nepovoljni uslovi tržista zemljištem, otežana zaštita okoliša. Vlasnička struktura poljoprivrednog zemljišta pokazuje da u poljoprivredi dominira privatni sektor, mada je u predratnom periodu i državni sektor bio znatan, što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 39. Struktura upotrebe zemljišta

Struktura upotrebe zemljišta Grada Gračanica, na dan 11.08.2020.			
Br.	Opis	Površina ha	Struktura u %
1	Njive	10.219	39%
2	Vrtovi	0	0%
3	Voćnjaci	1.945	7%
4	Vinogradi	0	0%
5	Livade	1.337	5%
6	Pašnjaci	1.762	7%
7	Šume	8.942	34%
8	Neplodno	1.978	8%
	UKUPNO	26.183	100%
od toga	- privatno	21.967	84%
	- državno	4.216	16%

Izvor podataka: Katastar organa uprave grada Gračanica

Na osnovu podataka iz prethodne tabele može se zaključiti slijedeće:

- U ukupnoj strukturi poljoprivrednog zemljišta najveće učešće imaju njive sa 39 % i šume 34 %.
- U privatnom sektoru nalazi se 21.967 ha ili 84 % a u državnom vlasništvu 4.216 ha ili 16 %.

Prema podacima za 2019. godinu u registru poljoprivrednih proizvođača upisano je 2.374 poljoprivredno gazdinstvo.

Poljoprivredna proizvodnja u Gradu organizovana je putem zemljoradničke zadruge, privatnih poljoprivrednih gazdinstava i Udruženja poljoprivrednika poljoprivrednih inženjera i tehničara.

Prema stanju iz 2019.godine ukupan broj registrovanih poljoprivrednih obrta je 70..

10.1. Vrijednost i struktura ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje

U periodu od 2015. do 2019.godine vrijednost ukupne individualne poljoprivredne proizvodnje se kontinuirano povećava sa 35,97 miliona KM iz 2015.godine na 46,95 miliona KM u 2019.godini. U odnosu na prethodnu godinu povećana je za 6,51% (sa 43,95 miliona KM na 46,81 miliona KM), što je dijelom rezultat podsticaja.

Na ukupno povećanje uticalo je povećanje svih vrsta proizvodnje što se vidi iz indikatora u tabeli br. 37.

Za proizvodnju je utrošeno je 31,93 miliona KM od toga 7,45 miliona KM u naturi, a 24,47 miliona KM u novcu. Sa amortizacijom od 1.041.871 KM, ostvaren je mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) od 13,84 miliona KM, što je smanjenje od 6,47 % u odnosu na 2018. godinu, kada je ostvareno 14,78 miliona KM.

Tabela 40. Obračun bruto dodane vrijednosti i mješovitog dohotka (neto dodane vrijednosti) u periodu 2015-2019. godine

R/ B	OPIS	Iznos u KM					Index 2019/ 2018	Index 2019/ 2015
		2015	2016	2017	2018	2019		
1.	Vrijednost proizvodnje	35.979.823	41.118.827	33.645.472	43.954.672	46.815.659	106,51	130,12
2.	Troškovi ukupno	30.028.849	26.466.841	23.246.809	28.059.374	31.933.067	113,81	106,34
	- Troškovi u naturi	11.053.386	9.545.620	6.455.238	10.678.519	7.454.512	69,81	67,44
	- Troškovi u novcu	18.975.463	16.921.221	16.791.571	17.380.855	24.478.555	140,84	129,00
3.	Bruto dodana vrijednost (1-2)	5.950.974	14.651.986	10.398.662	15.895.297	14.882.592	93,63	250,09
4.	Amortizacija (7 % od iznosa pod rednim brojem 3)	416.568	1.025.639	727.906	1.112.670	1.041.781	93,63	250,09
5.	Mješoviti dohodak (neto dodana vrijednost) (3-4)	5.534.406	13.626.347	9.670.756	14.782.627	13.840.811	93,63	250,09

Izvor podataka: Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

U strukturi ukupne poljoprivredne proizvodnje najviše su zastupljeni: proizvodnja povrtnog bilja 29,56 %, živinarstvo 18,31 %, proizvodnja žita 15,08, stočarstvo 12,68 %. Govedarstvo zauzima značajno mjesto, a peradarska proizvodnja, s obzirom na tradiciju i dugogodišnje iskustvo, predstavlja značajan potencijal za rast i razvoj. Od 2017.godine proizvodnja živinarstva vrijednosno iskazana pokazuje tendenciju rasta.

Tabela 41. Individualna poljoprivredna proizvodnja u periodu 2016-2019.godine

R.b.	Vrsta proizvodnje	Vrijednost u KM				Struktura u %			
		2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
1.	Žita	6.534.595	4.798.900	7.824.890	7.258.300	15,89	14,26	17,80	15,08
2.	Uzgredni proizvodi žita	1.480.692	913.091	1.436.385	1.611.875	3,6	2,71	3,27	3,35
3.	Povrtno bilje	8.835.189	6.633.848	12.733.906	14.231.874	21,49	19,72	28,97	29,56
4.	Industrijsko bilje	5.120	1.980	6.300	21.600	0,01	0,01	0,01	0,04
5.	Stočno krmno bilje	5.431.850	3.874.942	4.175.590	4.155.750	13,21	11,52	9,50	8,63
6.	Livade i pašnjaci	533.500	126.800	559.824	1.505.300	1,3	0,38	1,27	3,13
7.	Sirovo voće i grožđa	1.614.069	1.596.530	1.495.900	508.300	3,93	4,75	3,40	1,06
8.	Prerada voća i grožđa	647.100	298.100	383.967	1.921.600	1,57	0,89	0,87	3,99
9.	Priраст stoke	2.027.220	2.010.980	1.984.516	1.921.600	4,93	5,98	4,51	3,99
10.	Proizvodi stočarstva	5.065.394	4.723.110	5.028.594	6.106.160	12,32	14,04	11,44	12,68
11.	Proizvodi živinarstva	8.816.700	7.626.700	8.012.800	8.816.640	21,44	22,67	18,23	18,31
12.	Proizvodi pčela	127.400	127.400	312.000	85.200	0,31	0,38	0,71	0,18
13.	Uzgredne djelatnosti	0	913.091	0	0	0	2,71	0,00	0,00
UKUPNO		41.118.828	33.645.472	43.954.672	48.144.199	100	100	100,00	100,00

Izvor podataka: Obračun bruto vrijednosti proizvodnje, Služba za pod. lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

10.2. Investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju, preradu i drugo

Ukupna investiciona ulaganja u individualnu poljoprivrednu proizvodnju povećana je za 62 %, sa 450.000,00 KM iz 2018. godine na 730.000,00 KM u 2019. godini što se vidi iz slijedećeg pregleda:

Tabela 42. Vrijednost ulaganja u individualnu poljoprivrdnu proizvodnju u 2016.-2019. godina

R.b	Naziv i vrsta investicionih ulaganja	Iznos u KM				Struktura u %				
		2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Staje za krupnu stoku	250.000	150.000	250.000	250.000	75,5	55,55	37,5	55,6	34,2
2.	Staje za sitnu stoku-	0	50.000	0	0	0	0	12,5	0	0
3.	Polj. Mašine,oprema	200.000	200.000	200.000	150.000	24,5	44,45	50	44,4	20,5
4.	Voćnjaci i vinogradi	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5.	Goveda , grla	0	0	0	280000	0	0	0	0	38,4
6.	Ovce, koze ,svinje,grla	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.	Živila	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	Ost. Invest.ulaganja u polj.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	UKUPNO	450.000	400.000	450.000	730.000	100	100	100	100	93,2

Izvor podataka: Služba za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

Prema karakteru izgradnje najveći dio investicija **u 2019.godini** se odnosi na rekonstrukciju, dogradnju i modernizaciju **41,10 %** i održavanje nivoa postojećih kapaciteta **52,05%**.

Tabela 43. Investicije po karakteru izgradnje (2016.-2019. godina)

R.b	Vrsta investicije	Iznos u KM				Učešće u %			
		2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
1.	Izgradnja novih kapaciteta	150.000	150.000	250.000	50.000	33,33	37,5	55,56	6,85
2.	Rekonstrukcija, dogradnja i modernizacija	250.000	200.000	50.000	300.000	55,56	50	11,11	41,10
3.	Održavanje nivoa postojećih kapaciteta	50.000	50.000	150.000	380.000	11,11	12,5	33,33	52,05
	UKUPNO	450.000	400.000	450.000	730.000	100	100	100	100
	INDEX (baza 2016.god.)	baza	88,89	100,00	162,22				

10.3. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji

U toku 2019. godine ukupna novčana podrška ostvarena je u iznosu od 1.660.791,00 KM, što je za 3,0 % manje u odnosu na 2018. godinu.

Od toga na novčane podrške iz budžeta Tuzlanskog kantona odnosi se 24 % ili 399.384 KM, a iz budžeta Federacije BiH 76 % ili 1.261.407 KM.

Prema visini kantonalne podrške Grad Gračanica se nalazi na drugom mjestu u Tuzlanskom kantonu.

Tabela 44. Podrška primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji po izvorima finansiranja u periodu 2008.-2019.godine

Godina	Izvori finansiranja		UKUPNO	Index
	Budžet TK	Budžet FBIH		
2008.	1.469.733	934.058	2.403.791	baza
2009.	849.240	1.354.117	2.203.357	91,66
2010.	952.782	1.690.906	2.643.688	110
2011	945.355	1.289.309	2.234.664	92,96
2012	881.179	1.289.309	2.170.488	90,29
2013	786.315	1.188.710	1.975.026	82,16
2014	405.041	1.593.546	1.998.587	83,14
2015	373.769	1.649.605	2.023.374	84,17
2016	408.775	1.686.141	2.094.916	87,14
2017	385.211	1.599.849	1.985.060	87,15
2018	411.981	1.299.973	1.711.654	71,22
2019	399.384	1.261.407	1.660.791	69,09
Ukupno 2008-2019	8.268.765	16.836.930	25.105.396	

Izvor podataka: Služba za pod. lok. razvoj i finansije (Referat poljoprivrede)

U periodu od 2008. do 2019. godine ukupne podrške primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji kontinuirano opadaju do 2014. godine, od 2014. do 2016. godine rastu, a od 2017. godine opadaju.

U prethodnih dvanaest godina (od 2008. do 2019. godine) povućeno je ukupno 25.105.396,00 KM ili prosječno godišnje 2,09 miliona KM podsticaja za primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Na osnovu ukupnih kretanja u poljoprivredi može se zaključiti da programi novčanih podrški pozitivno utiču na rezultate započetih i otvaranje novih procesa u poljoprivrednom sektoru na području našeg Grada, s ciljem da se ostvari: povećanje obima poljoprivredne proizvodnje, zadovoljenje domaćeg tržišta vlastitim proizvodima, stvaranje tržišno orijentisanih proizvođača, povećanje sjetvenih površina i privođenje kulturi neobrađenog obradivog poljoprivrednog zemljišta i veće zapošljavanje.

Broj registrovanih poljoprivrednih proizvođača raste. U registar poljoprivrednih proizvođača prema podacima iz 2019.godine upisano je ukupno 2.374 poljoprivrednih proizvođača a u registru obrta 79 poljoprivrednih obrta.

11. RANG RAZVIJENOSTI

Federalni zavod za programiranje razvoja u dokumentu Socioekonomski pokazatelji po općinama u Federaciji Bosne i Hercegovine je sagledao osnovne društveno-ekonomske pokazatelje razvoja FBiH, te izvršio rangiranje lokalnih zajednica prema nivou razvijenosti.

Do 2018. Godine, za utvrđivanje indeksa razvijenosti, korišteni su sljedeći pokazatelji: stepen zaposlenosti stanovništva, stepen nezaposlenosti stanovništva, broj učenika osnovnih i srednjih škola na 1.000 stanovnika, odsutno stanovništvo u odnosu na popis iz 1991. godine i poreski prihodi po glavi stanovnika.Od 2018. godine za izradu indeksa razvijenosti kantona i jedinica lokalne samouprave, u Federaciji BiH, koriste se sljedeći indikatori:

- a) Prihodi od poreza na dohodak po stanovniku
- b) Stepen zaposlenosti
- c) Kretanje stanovništva
- d) Udio starog stanovništva u ukupnom stanovništvu
- e) Stepen obrazovanje radne snage

“- Izvod iz dokumenta Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2018“ Obradio

Federalni zavod za programiranje razvoja

Na osnovu indeksa razvijenosti, izvršeno je rangiranje razvijenosti lokalnih zajednica. Po rangu razvijenosti, Gračanica, sa indeksom razvijenosti od 0,94, se nalazi na 24 mjestu od 79 općina/gradova FBiH. Tuzlanski kanton se nalazi na četvrtom mjestu po rangu razvijenosti od 10 kantona u FBiH.

Od 79 Općina/Gradova FBiH , 6 je u prvoj grupi sa indeksom razvijenosti od 1,06 do 2,35.u drugoj grupi je 10, u trećoj grupi je 33, u četvrtoj grupi je 16 u petoj grupi 14 općina.

U nastavku su predstavljeni indikatori nivoa razvijenosti za 11 od 79 općina/gradova FBiH.

Tabela 45. Nivo razvijenosti (za 11 od 79) općina/gradova FBiH u 2019. godini

Naziv općine/grada	Prihod od poreza na dohodak po stanovniku za 2019.god.	Stepen Zaposlenosti u %	Kretanje stanovništva 2013-2019.	Učešće starog stanovništva 2019	Stepen obrazovanja stanovništva 2019	Index razvijenosti 2019	Rang	Grupa
0	1	2	3	4	5	6	7	8
Centar Sarajevo	4	4,08	0,83	0,78	1,27	2,35	1	I
Novo Sarajevo	3,14	1,87	1,01	0,87	1,23	1,74	2	I
Stari Grad Sarajevo	2,5	1,44	0,75	0,8	1,11	1,4	3	I
Iliža	1,63	1,46	1,59	1,07	1,07	1,39	4	I
Novi Grad Sarajevo	1,88	1,04	1,36	0,96	1,14	1,32	5	I
Grad Mostar	1,67	1,42	1,06	0,9	1,23	1,29	6	I
Tešanj	0,69	1,32	1,25	1,19	1	1,06	14	II
Grad Gračanica	0,68	1,03	1,08	1	0,99	0,94	24	III
Lukavac	0,81	0,92	0,86	0,92	0,97	0,89	29	III
Srebrenik	0,43	0,62	1,07	1,04	0,86	0,77	47	III
Gradačac	0,47	0,97	1,02	1	0,78	0,82	40	III

Izvor podataka:“Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2019“ Obradio Federalni zavod za programiranje razvoja

12. UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA - ULOGA JLS

Uloga JLS u unapređenju poslovnog okruženja definisana je Strategijom lokalnog razvoja za period 2016-2020.godine, u kojoj su predloženi i usvojeni slijedeći sektorski ciljevi ekonomskog razvoja:

- **Stvoreno povoljno poslovno okruženje u Gradu Gračanica**
- **Omogućen razvoj poljoprivrede i ruralnih područja**
- **Razvijeni i promovisani turizam i kulturno-historijsko naslijeđe**

U procesu stvaranja povoljnog poslovnog okruženja u Gradu Gračanica polazi se od slijedećih prioriteta:

- Intenziviranje i institucionalizovanje komunikacije sa privrednicima i potencijalnim investitorima;
- poboljšanje efikasnosti administrativnih procedura i umanjenje barijere za rad privrednog sektora;
- poboljšanje organizacije tradicionalnih privrednih sajmova i efekta sajmova u privlačenju investitora;
- intenziviranje razvoja poljoprivrede;
- iniciranje sistemskog pristupa u razvoju turizma – razvoj turističkih proizvoda.

U toku 2019. godine najznačajniji implementirani projekti koji doprinose stvaranju povoljnog poslovnog okruženja za privlačenje investicija i zaposlenosti su:

- Od 2010. godine kontinuirano se realizuje Mjera 1.1.2.3. Podrška sajmu GRAPOS EXPO (sajam privrede) (2016-2020). Sajam GRAPOS EXPO je razvojni projekat koji predstavlja privrednu aktivnost sajamske priredbe malog i srednjeg poduzetništva i ostalih aktera razvoja poduzetničke klime i privrednog i ekonomskog razvijanja u općini Gračanica i šireg okruženja tj. Tuzlanskog kantona i same Federacije BiH. Sajam je održavan u općini Gračanica u aprilu mjesecu od 2010. do 2019. godine. Inicijativu uspostave projekta sajma poduzetništva i obrta u Gračanici 2009. godine dali su Udruženje poslodavaca i samostalnih privrednika Gračanica i Obrtnička komora Tuzla, a istu su prihvatali općina Gračanica, Boms-expo d.o.o. i Njemačka tehnička saradnja – GTZ, te zajedno nastavili na stvaranju uvjeta za ostvarenje tog projekta. Inicijativi se pridružio Klaster plastičara i alatničara BiH. Sajam predstavlja privrednu aktivnost malog i srednjeg poduzetništva i svih drugih aktera razvoja poduzetničke klime te privrednog i ekonomskog razvoja opštine Gračanica, Tuzlanskog kantona i cijele BiH.

Jubilarni – 10. po redu Sajam je održan od 16. do 19. aprila 2019.godine po drugi puta na lokaciji poslovne zone "Fering" u Gračanici, na površini od 12.000 kvadratnih metara sajamskog prostorom od čega je 7.000 kvadratnih metara zatvorenog prostora. Na sajmu su izlagala 335 izlagača (**do sada najveći broj izlagača na jednom sajmu u Gračanici**). Pored izlagača iz BiH, tu su i učesnici iz Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Slovenije, Švedske, Austrije, Italije i Njemačke. Uz izlagački dio organizovan je i konferencijski, pa je održano nekoliko panela i radionica posvećenih poduzetništvu, kao i B2B susreti. Održana je konferencija o privrednim potencijalima i mogućnostima Tuzlanskog kantona, a također je bilo govora i o programima podrške malim i srednjim preduzećima i javno-privatnom partnerstvu. Održana je i konferencija mladih poduzetnika Nexus, u kojoj su učestvovali mladi poduzetnici iz BiH, Hrvatske, Srbije i Crne Gore kao i Auto Show Week 2019.

- Nastavljena je realizacija Projekta 1.1.3.3. Jačanje konkurentnosti na tržištu rada - stručno osposobljavanje (volontiranje) (2016-2020) u cilju podrške zapošljavanju nezaposlenih osoba u 2019. godini te je Grad Gračanica u tu svrhu utrošio iznos od 69.345 KM.

- Projekat 1.1.3.4. Podrška mladima stipendiranjem i kreditiranjem (2016-2020) ostvaruje se kontinuirano svake godine. U 2019. godini je dodijeljeno ukupno 111 stipedija, 2 stipendije više u odnosu na 2018. godinu, od toga 66 studentima i 45 učenicima u slijedećih pet kategorija: boračka populacija, slabije materijalno stanje, nadareni učenici/studenti, deficitarna zanimaњa i učenici generacije.
- U okviru projekta 1.1.3.3. - 4 Podrška preduzećima pri zapošljavanju (Subvencije privatnim preduzećima i poduzetnicima), u skladu sa obavezama preuzetim iz Sporazuma između Razvojnog programa Ujedinjenih Nacija i Općine Gračanica o implementaciji Projekta općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja MEG, broj: 02-05-02345-1-2018 od 12.07.2018. godine, te u skladu sa kriterijima i rezultatima Javnog poziva za dodjelu poticaja za razvoj privrednih društava i obrta sa područja Općine Gračanica za 2019. godinu objavljenog 11.11.2019. godine. Donešena je odluka o finansiranju sledećih privrednih subjekata sa područja Grada Gračanica:

Tabela 48. Pregled privrednih subjekata finansiranih u okviru Javnog poziva za dodjelu poticaja za razvoj privrednih društava i obrta u 2019. godini

	Obrtnička djelatnost „MIS TEKSTIL“	"WIRAC.NET" d.o.o	"SEMING " d.o.o	„Index“ doo	Zanatska radnja "Nova Fronta" - obrt	"ZEKA COMERC" d.o.o.	UKUPNO	
Ukupna vrijednost projekta (KM)	12.583	22.500	6.632	15.000	12.985	12.095,2	81.795,2	Ukupna vrijednost svih 6 investicija
Učešće općine i MEG projekta (KM)	9.563	10.000	4.509	10.000	10.000	9.555,18	53.627,18	Ukupno učešće Grada i MEG projekta u svih 6 projekata
Ukupan broj novo uposlenih	4	3	2	3	3	3	18	Ukupan broj novozaposlenih u sklopu javnog poziva

Napomena: Budžetom Grada Gračanica i MEG projekta za dodjelu poticaja je planirano ukupno 80.000,00KM, a iz navedenog tabelarnog pregleda vidimo da je utrošeno samo 53.627,18KM, razlog je što na adresu Grada Gračanica nije pristigao dovoljan broj aplikacija, te je iznos od 26.372,82KM ostao neutrošen.

U skladu sa gore navedenim činjenicama možemo zaključiti da će nakon implementacije projekata od strane gore navedenih privrednih subjekata na području Grada Gračanica kao rezultat biti unaprijedeno poslovanje 6 kompanija, te da će broj novouposlenih iznositi **18**.

S obzirom da smo u Sporazumu između Razvojnog programa Ujedinjenih Nacija i Općine Gračanica o implementaciji Projekta općinskog okolišnog i ekonomskog upravljanja MEG kao rezultate koje općina mora postići naveli 28 novouposlena i 6 kompanija sa unapređenim poslovanjem, ciljevi koje smo postavili djelimično će biti ispunjeni a glavni razlog je nedovoljan broj aplikacija koje su pristigle na adresu Gradske uprave. Da smo imali dovoljan broj aplikacija i da smo utrošili sva sredstva zadani cilj bi sigurno ne samo ispunili nego i premašili.

Ukupan iznos sredstava sa kojima će Grad Gračanica i UNDP MEG projekt sufinansirati gore navedene projekte iznosi: **53.627,18KM** od čega će Grad Gračanica finansirati iznos od **26.813,59KM a UNDP MEG projekt iznos od 26.813,59KM**.

Ukupna vrijednost projekata svih 6 kompanija sa učešćem Grada i UNDP MEG projektom iznosi: **81.795,20 KM**.

Kao finalni zaključak možemo reći da je na području Grada Gračanica zaposleno **18** novih radnika, te implementirane investicije u iznosu od **81.795,20 KM** koje će doprinijeti razvoju poslovanja 6 privrednih subjekata.

- U okviru Projekta 2.4.2.3. Usklađivanje i harmonizacija podataka zemljišne knjige i katastra (2016-2020), procesom harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih podataka do kraja 2019. godine obuhvaćeno je sedam KO (katastarskih općina), sa ukupno 42.705 parcela ukupne površine 9.268 ha.

Tabela 46. Pregled zbirnih indikatora harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih (ZK) podataka obuhvaćenih u periodu 2016.-2019. godine

Opis	Broj K.O.	Broj parcela	Broj objekata	Površina KO u
Ukupno za harmonizaciju ZK i katastra nekretnina				
	20	81.883	15.267	26.184
Obuhvaćeno harmonizacijom ZK i katastra nekretnina po godinama				
2016.	2	16.220	4.559	3.021
2017.	2	12.685	2.173	2.797
2018.-2019.	3	13.800	2.545	3.450
Ukupno 2016-2018.god	7	42.705	9.277	9.268
Ostaje za harmonizaciju	13	39.178	5.990	3.674
Ostaje za harmonizaciju u%	65%	47,80%	39,00%	14,00%

Broj parcela po katastarskim Općinama obuhvaćenih harmonizacijom daje se u narednoj tabeli:

Tabela 47. Katastarske Općine sa brojem parcela obuhvaćenih procesom harmonizacije katastra i zemljišno knjižnih podataka u periodu 2016.-2019. godine

R. br.	Katastarska Općina	Broj parcela po godinama			
		2016	2017	2018--2019	Ukupno
1	Gračanica	11.527			11.527
2	G.Orahovica	4.693			4.693
3	Donja Lohinja		5.632		5.632
4	Donja Orahovica		7.053		7.053
5	Miričina			3.850	3.850
6	Lukavica			5.429	5.429
7	Stjepan Polje			4.521	4.521
	UKUPNO	16.220	12.685	13.800	42.705

U toku 2016. godine, usaglašeni su podaci zemljišne knjige i katastra za oko 90 % parcela u K.O. Gračanica i KO Gornja Orahovica. Kao prva, za harmonizaciju podataka, izabrana je najveća urbana i najsloženija po obimu posla, KO Gračanica sa 11.527 parcela i uz nju KO Gornja Orahovica sa 4.693 parcele. U decembru 2016. godine, potpisani je drugi sporazum između Općina i FGU (Federalna geodetska uprava), o harmonizaciji katastarskih i zemljišnoknjižnih podataka za dvije nove KO i to: KO Donja Lohinja – Pribava za 5.632 parcele i KO Orahovica Donja za 7.053 parcele, za koje je vršena harmonizacija u 2017. godini. Ove dvije KO, sa već harmonizovanim KO, čine cjelinu prema podacima zemljišne knjige (po starom premjeru), a to su KO Gračanica i KO Orahovica. Sredinom 2018. Godine, objavljen je novi javni poziv za harmonizaciju katastarskih i zemljišno knjižnih podataka za tri nove KO i to Miričina, Lukavica i Stjepan Polje.

Realizacija prve faze poslova, koja se odvija u Općini, predaja baze podataka katastra nekretnina, pregled i ovjera prijavnih listova, pregled i ovjera elaborata o etažiranju stambenih zgrada i sl. je završena. U drugoj fazi poslovi se odvijaju u Zemljišnoknjižnom uredu Općinskog suda.

Posebna važnost u realizaciji projekta daje se promociji projektnih aktivnosti u javnosti. Prije početka procesa zamjene/uspostave zemljišne knjige i u toku trajanja tog procesa, provodi se kampanja informisanja javnosti koja se sastoji od:

- Ovlašavanja na uobičajenim mjestima za oglašavanje na području mjesne nadležnosti, a posebno na području predmetne katastarske Općine,
- Održavanja informativnih sastanaka po mjesnim zajednicama,

- Objave oglasa o zamjeni/uspostavi zemljišne knjige na službenom web portalu,
- Promociji projektnih aktivnosti putem lokalnih medija (radio, TV, web portali).

Na IV. Kongresu o katastru u Bosni i Hercegovini s međunarodnim učešćem, koji je održan od 29. do 31. oktobra 2019. godine u Neumu upriličeno je svečano potpisivanje ugovora o nastavku Projekta izgradnje kapaciteta za unapređenje zemljišne administracije i procedura u BiH - CILAP projekta za naredne dvije godine.

Predstavnici nadležne gradske službe prisustvovali su pripremnom sastanku održanom 21.10.2019. godine u prostorijama Federalne uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove sa predstvincima općinskih sudova i općina/gradova, čije su katastarske općine predloženu za fazu IX u realizaciji Projekta registracije nekretnina.

Nakon održanog sastanka i zvaničnog potpisivanja Ugovora o nastavku projekta Gradu Gračanica dostavljen je prijedlog Sporazuma o zajedničkoj implementaciji aktivnosti na sistematskom ažuriranju podataka o nekretninama između evidencija katastra i zemljišne knjige za KO Malešići, Babići, Gornja Lohinja i Rašljeva. Po potpisivanju Sporazuma slijede daljnje aktivnosti u svrhu realizacije faze IX u Projektu registracije nekretnina, početak poslova očekuje se u septembru 2020. godine.

Prostor grada Gračanica po novom premjeru je podijeljen na 20 katastarskih općina (skraćena oznaka KO), a harmonizacija je izvršena za 7 KO, a u 2020. godini radiće se za 4 nove KO. Grad Gračanica će na poziv FGU i dalje kandidovati preostale KO, vjerovatno na 2-3 poziva, kako bi se harmonizacija provela za prostor cijelog grada. Radi se o obimnom poslu koji će trajati nekoliko godina, a za koji su potrebna velika novčana sredstva i za očekivati je da će se potpisati još ugovora kako bi se zapčeti posao završio. Projekat se provodi na teritoriji cijele BiH, a finansira se sredstvima kredita Asocijacije za međunarodni razvoj, budžetskim sredstvima entiteta BiH i donatorskim sredstvima.

Projekti izgradnje, rekonstrukcije i održavanja saobraćajne infrastrukture, implementirani su u velikom procentu, što se može vidjeti iz Izvršenja indikativnog plana za 2019. godinu. Realizovano je 65 projekata putne infrastrukture u ukupnoj vrijednosti od 1.596.468 KM. Analitičke informacije se nalaze u Izvještaju o realizaciji Indikativnog plana. Implementacija ovih projekata u funkciji je poboljšanja kvaliteta života građana (poboljšan pristup građana iz mjesnih zajednica zdravstvenim, obrazovnim, kulturnim, sportskim i drugim uslugama u gradskom području), ali i u funkciji ekonomskog razvoja (olakšano kretanje roba i usluga, brži pristup tržištu za poljoprivrednike).

U predhodnom izlaganju navedeni su samo najznačajniji projekti iz sektora ekonomskog i društvenog razvoja. Međutim, obzirom da Strategiju razvoja karakterizuju integracija (što znači da su ekonomski društveni i okolišni aspekti posmatrani kao neodovođivi dijelovi jedne cjeline), kao i participacija (što znači da uključeni svi zainteresirani akteri), i ostali projekti sektora okoliša i društvenog razvoja imaju međusektorski uticaj na unapređenje poslovnog okruženja. Više informacija o implementaciji svih projekata daje se u Izvještaju o ostvarenju godišnjeg plana implementacije Strategije lokalnog razvoja Općine Gračanica za 2019. godinu.

- M 1.2.1.8. Podrška izložbi stočarstva Gračanica-Doboj Istok (2016-2020)- u cilju popularizacije govedarstva i razvijanja takmičarskog duha, **Zemljoradnička zadruga "Gračanka"** Gračanica u partnerstvu sa opštinama Gračanica i Doboj Istok održao je jubilarnu Desetu izložbu stočarstva i ruralnog stvaralaštva Gračanica - Doboj Istok 2019 04. i 05.10.2019. godine u Stjepan Polju, na nogometnom igralištu. **U okviru sajma održani su :**

- **okrugli stol** na teme Strategija razvoja zadrugarstva u FBiH te Zadruge kao proizvođačke organizacije.
- promocija značaja konzumacije mlijeka i mliječnih proizvoda za zdravlje ljudi, rast i razvoj djece, uz degustaciju u centru grada.
- predstavljan ogledni **Pioneer hibrida kukuruza** na oglednoj parceli u Gračanici.
- **predstavljena** najkvalitetnija mliječna grla, rasplodne junice, mlade junice, žensku i mušku telad, ovnove, konje i druge proizvode karakteristične za naše područje.

13. ZAKLJUČCI

Tokom 2017. godine u okviru projekta GIZ EU Prolocal izvršeno je anketiranje odabranih poslovnih subjekata, vodećih privrednih djelatnosti proizvodnje i prerade drveta, plastike i metala.

Sumirani rezultati anketa objavljeni su u dokumentu „Analiza lanca vrijednosti“. Rezultati ove analize ukazuju da se većina privrednih subjekata suočava sa značajnim problemima (tržišta, ljudskih resursa, tehnologija i uslova privređivanja), od kojih su mnogi zajednički bez obzira na industrijsku granu.

Tržište. Većina privrednih subjekata ima problem sa izlaskom na tržište. Ovo se posebno odnosi na tržište EU, na kojem postoji konkurenčija, a koje se pokazalo kao ključno za napredak BH privrede. Prije svega, BH privrednici često nedovoljno poznaju tržište da bi mogli pravilno usmjeriti svoju proizvodnju, a još više, potencijalni kupci na tim tržištima nedovoljno ili ništa ne znaju o proizvodima i proizvodnim mogućnostima BH firmi. Ako se želi postići pomak po ovom pitanju, onda se ne može oslanjati na to da će kupci sami doći. Ovdje mora postojati proaktivni pristup. Nadalje, ponuda i tražnja na tržištu EU i drugim svjetskim tržištima se stalno mijenja, stari proizvodi se poboljšavaju, uvode se novi. Ukoliko BH firme ne mogu da prate tehnološke i tržišne trendove, ne mogu ni biti konkurentne. Razvoj proizvoda nije jednostavna stvar i zahtijeva veliko znanje i velika ulaganja, ali bez toga nema opstanka.

Ljudski resursi i znanja. Kvalifikovani ljudi na svim nivoima proizvodnje su deficitarni: od majstora, tehničara do rukovodilaca proizvodnje i inženjera. Kod postojećeg inženjerskog kadra znanje i vještine se često zasnivaju na znanju starijih, iskusnih inženjera, od kojih su mnogi vrlo kompetentni u proizvodno-tehnološkom dijelu. Međutim, problem sa ovim kadrom je nivo znanja po pitanju novih tehnologija. Evropska konkurenčija koristi nove tehnologije za projektovanje i često na tome zasniva svoju prednost. Takođe, jedna od najvažnijih stvari kod ljudskih resursa u ovim firmama je nedostatak ljudi i kapaciteta za kvalitetan tržišni nastup. Evropska konkurenčija na ovu oblast mnogo polaze i ulaze u praćenje promjena na postojećem tržištu, pronalaženje novih tržišta, praćenje konkurenčije, predviđanje budućih tržišnih trendova, itd. Kod većine naših firmi, ova funkcija je zanemarena i malo je ljudi koji se na ovakav način bave tržištem. Ovaj profil ljudi morao bi biti obrazovan i sa tehnološkog i sa tržišno-ekonomskog aspekta.

Tehnologija. Većina proizvođača ima ili potpuno zastarjelu opremu koja se što prije mora zamijeniti ili opremu koja je zastarjela, ali još neko vrijeme može služiti. Takva oprema povećava troškove održavanja, a time se povećavaju i troškovi proizvodnje. Osim toga, korištenje zastarjele opreme u proizvodnji zahtijeva veliki udio ručnog rada. Osim u slučajevima kad su preduzeća fokusirana na pojedine tržišne segmente gdje nema proizvodnje u velikim serijama, ovakva proizvodnja najčešće nije konkurentna na domaćem, a posebno na evropskom i drugim tržištima.

Poslovno okruženje i uslovi za poslovanje. Po pitanju okruženja u kom posluju, naša preduzeća su u dosta nepovoljnijem položaju u odnosu na evropsku konkurenčiju. Zakonska regulativa koja se odnosi na poslovanje privrede je veoma komplikovana, pa su preduzeća dužna da se pridržavaju preko 20 zakona vezanih za veliki broj fiskalnih i parafiskalnih dažbina, te oko 30 zakona koji govore o kaznenim odredbama, a preduzeće je dužno da u toku godine preda preko 100 raznih prijava i obrazaca.

Na osnovu zajedničkih i specifičnih problema ali i mogućnosti, napravljene su preporuke za svaki lanac i svaku odabranu JLS. Ipak, zbog preglednosti, u tabeli ispod su prezentirane sve preporuke, tako da su prvo predstavljene zajedničke bez obzira na industriju ili JLS, a zatim i specifične po lancu i JLS.“

U skladu sa zaključcima iz dokumenta „Analiza lanca vrijednosti“ i strateškim fokusima iz Strategije lokalnog razvoja Općine Gračanica za period 2016.-2020.godine (strateški fokusi:

Iskoristiti konkurentnost Grada kao poduzetničkog centra, za otvaranje novih radnih mjesta, zadržati i privući mlade, iskoristiti potencijale u poljoprivredi, koristiti prednosti prekogranične saradnje, osigurati zaštitu životne sredine putem izgradnje komunalne infrastrukture i jačanja međuopćinske saradnje, koristiti turističke potencijale i osigurati očuvanje kulturno-historijske baštine), i u narednom periodu nastaviti započete aktivnosti na stvaranju povoljnog poslovnog okruženja realizacijom ključnih prioriteta ekonomskog sektora i to:

- Intenziviranju i institucionalizovanju komunikacije sa privrednicima i potencijalnim investitorima kroz rad LEV-a (lokальног ekonomskog vijeća);
- Poboljšanju efikasnosti administrativnih procedura i umanjenju barijere za rad privrednog sektora;
- Poboljšanju organizacije tradicionalnih privrednih sajmova i efekta sajmova u privlačenju investitora;
- Intenziviranju razvoja poljoprivrede (implementacijom projekata i podsticaja koji doprinose razvoju poljoprivrede)
- Iniciranju sistemskog pristupa u razvoju turizma – razvoj turističkih proizvoda (uvezivanje kompleksa termomineralnih voda Terme Gračanica sa historijskom jezgrom Grada i okoline i blizinom Međunarodnog aerodroma Tuzla), uspostaviti turističku zajednicu Grada koja će raditi na pripremi turističke ponude (prikupljati indikatore o turizmu kao privrednoj grani), promovisati turističke potencijale Grada te animirati zainteresovane investitore za ulaganje u nove smještajne kapacitete.

Na svim nivoima vlasti jačati mehanizme podrške razvoju poduzetništva naročito mikro, malih i srednjih firmi.

Stalno jačati programe za podršku razvoja MSP i obrta, u skladu sa strateškim dokumentima razvoja Grada.

U partnerstvu sa udruženjima koja djeluju na području Grada, a posebno Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara, Udruženjem poslodavaca i samostalnih privrednika, Udruženjem obrtnika i NVO pomagati svim zainteresovanim licima u kreiranju i realizaciji novih radnih mesta.

Razvijati i jačati partnerske odnose na svim nivoima u cilju lokalnog i regionalnog razvoja, kroz implementaciju projekata iz Strategije lokalnog razvoja Grada Gračanica, za period 2011-2020.godine.

Tim za razvojne projekte u saradnji sa Odsjekom za lokalni razvoj, koji je u sastavu Službe za poduzetništvo, lokalni razvoj i finansije će razvijati saradnju te:

- Pružati stručnu i savjetodavnu pomoć novootvorenim privrednim subjektima,
- Sa Udruženjem poslodavaca, samostalnih privrednika i drugim subjektima pripremati i realizovati projekte koji doprinose lokalnom razvoju,
- Sa Udruženjem poljoprivrednika, poljoprivrednih inženjera i tehničara i ZZ «Gračanka» i dalje raditi na edukaciji i usmjeravanju poljoprivrednih proizvođača pri korištenju prava na novčanu podršku.
- U saradnji sa NVO i institucijama viših nivoa vlasti preduzimati mjere smanjenja zone rizika za uzgoj poljoprivrednih kultura u dijelu donjeg toka rijeke Spreče.

**14. INDIKATORI RAZVOJA
GRADA GRAČANICA SA UPOREDNIM POKAZATELJIMA ZA
TUZLANSKI KANTON U PERIODU 2014.- 2019. GODINE**

Indikatori razvoja-Uporedni pokazatelji za Općinu Gračanica i Tuzlanski kanton u periodu 2014.-2019.godine													
R. br.	Indikatori razvoja po godinama	Grad Gračanica						Tuzlanski kanton					
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	Površina u km ²	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5	219,5	2.649	2.649	2.649	2.649	2649	2649
2	Stanovništvo-broj	52.607	52.701	45.229	45.260	45.128	45.033	499.144	498.766	443.053	441.902	440.351	438.811
3	Gustina naseljenosti-broj	239	240	209	206	206	208,5	188	188	167	164	166	165,7
4	Broj zaposlenih	8.428	9.106	9.375	9.460	10.738	10.965	81.588	83.427	84.739	85.820	96.548	99.067
5	Broj nezaposlenih	9.651	9.345	8.675	8.254	7.570	7.101	98.797	96.429	91.693	87.103	80.989	75.461
6	Radna snaga-broj	18.079	18.451	18.451	17.714	18.308	18.066	180.385	179.856	176.432	172.923	177.537	174.528
7	Stepen zaposlenosti u % u odnosu na ukupan broj stanovnika	16	17	21	21	23,7	24,34	16	17	19	20	21,77	21,92
8	Stepen nezaposlenosti u %	53	51	48	47	41,35	43,2	55	54	52	50	45,6	43,2
9	Izvoz robe u hiljadama KM	174.250	170.218	197.700	191.762	212.938	226.534	1.127.710	1.194.559	1.269.083	1.584.912	1.729.498	1.791.792
10	Uvoz robe u hiljadama KM	190.969	200.755	217.200	210.411	208.039	212.310	1.398.583	1.544.530	1.546.718	1.791.190	1.942.319	2.142.315
11	Stepen pokrivenosti uvoza izvozom u %	91	85	85	91	102,38	106,7	81	77	82	86	89,04	83,64
12	Prosječna plaća u KM	536	524	541	584	615	631	739	733	744	767	797	824
13	Prosječna neto plaća u odnosu na prosječne neto plaće FBiH u %	62,9	63,3	63,4	68	96	68	88,7	88,3	88,7	89	90	89
14	Prosječna mjesečna penzija u KM	334	336	338	340	364,07	382,09	380	383	388	392	423,1	517,88
15	Broj penzionera	5.493	5.655	5.758	5.804	5.833	5.991	69.095	69.966	70.827	71.049	71.244	71.935
16	Broj zaposlenih na jednog penzionera	1,6	1,6	1,6	1,6	1,8	1,8	1,2	1,2	1,2	1,2	1,4	1,4
17	Ukupan procenat poreza i doprinosa na i iz plaće	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%	68,55%
18	Broj preduzeća na 1000 stanovnika*	47	48	58	45	60	60,3	50	51	59	47	61,2	62,2
19	Broj učenika –osnovno obrazovanje	4.482	4.483	3.838	4.101	4.291	4.366	39.761	39.331	38.836	38.026	37.536	36.588
20	Broj učenika –srednje obrazovanje	2.048	1.788	1.703	1.700	1.682	1.658	19.228	16.890	15.751	15.966	15.576	15.078
21	Porezni prihodi po stanovniku u KM	xx	49	95	105	124	135	xx	81	111	116	126	143
22	Rang razvijenosti	14	16	20	20	26	24	4	4	4	4	6	6

*Izvor podataka: "Socioekonomski pokazatelji po općinama u FBIH 2014-2019" Obradio Federalni zavod za programirane